

Måndagen den
29 maj 1978

Måndagen den 29 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

§ 1 Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1977/78:34 med anledning av propositionen 1977/78:154 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:154 hade regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att anta förslag till

1. lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,

dels att

2. godkänna de i propositionen förordade grunderna för reglering av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter för tiden den 1 juli 1978–den 30 juni 1981,

3. godkänna de i propositionen förordade grunderna för reglering av sockernäringen för tiden den 1 juli 1978–den 30 juni 1979,

4. godkänna vad i propositionen förordats i fråga om användningen av avgiftsmedel, som inflöt under regleringsåret 1978/79 eller hade influtit under tidigare regleringsår,

5. medge att den rörliga kredit på högst 120 milj. kr. som år 1973 ställdes till statens jordbruksnämnds förfogande i riksgäldskontoret för ändamål utanför fördelningsplanen för införselavgiftsmedel fick under regleringsåret 1978/79 användas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens jordbruksnämnd, för ändamål inom jordbruksprisregleringen och regleringen av sockernäringen,

6. godkänna de i propositionen förordade grunderna för ändrat stöd till vallfröodlingen,

7. godkänna vad i propositionen förordats om avveckling av det särskilda övergångsbidraget åt jordbrukare,

8. godkänna de i propositionen förordade grunderna för företagshälsövården och socialförsäkringsskyddet för lantbrukarna,

9. godkänna de i propositionen förordade grunderna för utbyggd avbytarverksamhet inom jordbruket,

10. till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 3 666 000 000 kr.,

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

11. till Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 5 400 000 kr.,

12. medge att de för budgetåren 1970/71 och 1977/78 anvisade medlen till investeringsanslaget Lagring av jordbruksprodukter under budgetåret 1978/79 fick användas för det med anslaget avsedda ändamålet,

13. till Lagring av jordbruksprodukter för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:472 av Ella Johnsson (c) och Björn Eliasson (c),

1977/78:586 av Pär Granstedt m. fl. (c),

1977/78:633 av Nils Hörberg (fp), vari hemställts att riksdagen skulle – bl. a. såsom ett led i Sveriges strävan att medverka till en ny ekonomisk världsordning – hos regeringen begära förslag syftande till ändrade kostvanor i Sverige och bättre utnyttjande av den svenska åkerjorden för produktion av vegetabiliskt protein och omfattande bl. a. ändrad inriktning av de statliga livsmedelssubventionerna genom ökat stöd åt odling av proteinrika vegetabilier och minskat stöd åt fläskproduktion o. d. enligt vad som föreslagits i motionen 1977/78:631,

1977/78:792 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m),

1977/78:1271 av Grethe Lundblad m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle besluta ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för bättre kostvanor,

1977/78:1613 av Filip Johansson (c) och Jan-Ivan Nilsson (c), vari hemställts att riksdagen beslutade anhålla om att regeringen prövade frågan om prisstöd till fjäderskötseln i norra Sverige, och

1977/78:1621 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c),

dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1977/78:1956 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits 1. att riksdagen med ändring av propositionen 1977/78:154 hos regeringen hemställde om utredning av inkomst- och förmögenhetsutvecklingen inom jordbruket, 2. att riksdagen skulle uttala sig för slopande av hela momseffekten på livsmedel och hos regeringen begära att förslag härom snarast förelades riksdagen, 3. att riksdagen skulle besluta att momsen på baslivsmedel avskaffades fr. o. m. 1 juli 1978 samt hos regeringen begära att en översyn och breddning av det varusortiment som ingick i begreppet baslivsmedel genomfördes.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

dels anta förslaget till

1. lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,

dels

2. godkänna de i propositionen förordade grunderna för reglering av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter för tiden den 1 juli 1978—den 30 juni 1981,

3. avslå motionen 1977/78:1956,

4. godkänna de i propositionen förordade grunderna för reglering av sockernäringen för tiden den 1 juli 1978—den 30 juni 1979,

5. avslå motionen 1977/78:792 om sockerbetsodling i Östergötlands län,

6. anse motionen 1977/78:1613 besvarad med vad utskottet anfört om prisstöd till fjäderfäskötseln i norra Sverige,

7. godkänna vad i propositionen förordats i fråga om användningen av avgiftsmedel, som inflöt under regleringsåret 1978/79 eller hade influtit under tidigare regleringsår,

8. medge att den rörliga kredit på högst 120 milj. kr. som år 1973 ställdes till statens jordbruksnämnds förfogande i riksgäldskontoret för ändamål utanför fördelningsplanen för införselavgiftsmedel fick under regleringsåret 1978/79 användas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens jordbruksnämnd, för ändamål inom jordbruksprisregleringen och regleringen av sockernäringen,

9. lämna motionen 1977/78:1621 om exportstöd för potatisutsäde utan åtgärd,

10. i fråga om åtgärder i syfte att öka den inhemska produktionen av proteinfoder, m. m. lämna utan åtgärd motionerna

a. 1977/78:472,

b. 1977/78:586 och

c. 1977/78:633 i förevarande del,

11. i fråga om åtgärder syftande till bättre kostvanor

a. avslå motionen 1977/78:1271, såvitt avsåg inrättande av ett centralt råd för näringsfrågor,

b. anse motionen 1977/78:1271 i återstående del samt motionen 1977/78:633 såvitt den ej behandlats i det föregående besvarade med vad utskottet anfört,

12. godkänna de i propositionen förordade grunderna för ändrat stöd till vallfröodlingen,

13. godkänna vad i propositionen förordats om avveckling av det särskilda övergångsbidraget åt jordbrukare,

14. godkänna de i propositionen förordade grunderna för företagshälsovården och socialförsäkringsskyddet för lantbrukarna,

15. godkänna de i propositionen förordade grunderna för utbyggd avbytbar verksamhet inom jordbruket,

16. till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 3 666 000 000 kr.,

17. till Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 5 400 000 kr.,

18. medge att de för budgetåren 1970/71 och 1977/78 anvisade medlen till investeringsanslaget Lagring av jordbruksprodukter under budgetåret 1978/

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

79 fick användas för det med anslaget avsedda ändamålet,

19. till Lagring av jordbruksprodukter för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson och Håkan Strömberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 11 a bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1271, såvitt avsåg inrättande av ett centralt råd för näringsfrågor, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Vår dagliga kost är livets bränsle och en viktig utvecklingsfaktor för kropp och själ. Det är kanske därför som det under senaste året har diskuterats mycket i tidskrifter och tidningar och har väckt åtskillig debatt hur kostens innehåll skall se ut och vad priset för den skall vara. Det är just de frågorna som behandlas i jordbruksutskottets betänkande nr 34.

Får jag som en liten parentes lov att berätta vad en framstående statlig tjänsteman nyligen sade till mig: Jag tycker att riksdagen har underliga debattformer. När man diskuterar moral, är det fullt i kammaren. När man diskuterar radions byråorganisation, som egentligen endast berör ett relativt litet antal människor, diskuterar man detta problem en hel dag. Men när vi skall diskutera vår dagliga kost, något som berör oss alla varenda dag och som kostar samhället och människorna många miljarder kronor om året, då gör vi det inför mycket få åhörare. Vi får väl hoppas att allmänheten är mer intresserad av frågorna.

För några månader sedan har det – inte utan vända – diskuterats och förhandlats fram ett principavtal inför jordbruksnämnden mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen. Detta avtal läggs nu fram för riksdagens godkännande. I sina huvuddrag företeer det mycket stora likheter med 1974 års avtal. Det är liksom det tidigare avtalet treårigt och bygger i sina grunddrag på följande bedömningar:

1. Jordbrukarna skall ha ersättning för redovisade kostnadsökningar på sina produktionsmedel, däri inberäknat vissa investerings- och kapitalkostnader.

2. Produktionen i den förädlingsindustri som står mycket nära råvaruproduktionen, dvs. mejerier, slakterier, kvarnar m. m., skall också ha kompensation för ökningen av sina produktionskostnader, därför att det är varans pris efter förädlingsledet som regleras i prisregleringsavtalet.

3. Jordbrukarna skall ha sådan ersättning för sitt eget arbete och det satsade kapitalet att deras inkomster utvecklas i samma takt som jämförbara grupper.

Men trots att detta avtal är mycket likt det förra finns det flera nya inslag och ändringar i årets avtal. När det gäller ersättningen för kapitalkostnader, dvs. jordbrukarnas kostnader för bl. a. maskiner och byggnader, har man tidigare använt återanskaffningsvärdet som avskrivningsunderlag. Det har

på grund av de senaste årens skenande inflation givit kraftigt ökande avskrivningskostnader, som inte alltid har motsvarats av så stora utgifter. För de kapitalinvesteringar i företaget som finansierats genom lån kommer i fortsättningen bara anskaffningsvärdet i fråga som underlag för avskrivningar, dvs. endast reella utgifter. I årets avtal bedöms det medföra en minskning i ersättningen till jordbrukarna.

Dessutom kommer endast den del av produktionskostnaderna att räknas med som beror på produkter sålda inom landet plus en viss begränsad utbyteshandel. Jordbrukarnas kostnader för att producera ett snabbt ökande spannmålsöverskott t. ex., skall i framtiden inte belasta de priser svenska konsumenter får betala för sina baslivsmedel, utom till den del överskottet används inom landet. Också kostnaderna i förädlingsindustrin kommer i fortsättningen att mera nöjaktigt bestämmas. Om möjligt skall man försöka utarbeta ett indexsystem för att mäta de olika produktionsfaktorernas kostnadsändringar.

Det viktigaste, sett från samhällsekonomisk synpunkt och konsument-synpunkt, är att man nu kommer att kräva samma produktivitetsutveckling i förädlingsindustrin, dvs. samma rationaliseringstakt, som i annan livs-medelsindustri. Det är ytterst viktigt, eftersom en del av denna industri har nära nog monopol inom sin bransch.

Dessa förändringar bör, tycker jag, hälsas med tillfredsställelse från konsumentens synpunkt.

Däremot är det mycket svårare att redovisa vad resultatet av avtalets regler för inkomstfölsamheten kommer att bli på sikt.

Man släpper den automatiska kopplingen till resultatet av löneförhandlingarna mellan LO och SAF och anger därmed en breddning av bedömningsunderlaget till bl. a. vissa småföretagargrupper, även om det blir löneutvecklingen för de stora kollektiven som i första hand skall beaktas. Därmed uppfylls ett önskemål från bl. a. de stora löntagarorganisationernas sida. Man har länge känt tveksamhet inför att företagare utan vidare skulle jämföras med löntagare. I dessa stycken har propositionen fullkomligt följt avtalstexten.

Intressant är att det nu blir möjligt att ta hänsyn till olika förhållanden som påverkar den ekonomiska och sociala standarden inom jordbruket.

Det skall inte stickas under stol med att en stötesten i förhandlingarna har varit de stora kapitalvinster jordbrukarna de senaste åren fått bl. a. på grund av ökande värden på byggnader, besättningar och maskiner. Även om dessa kapitalvinster inte omedelbart, eller ens snart, omsätts i kontanter, så innebär de en motpost till de tidigare nämnda hänsynstagandena till kapitalkostnaderna i produktionen. Vid försäljning och belåning får man fördel av kapitalvärdet.

Personligen ser jag den omständigheten att man i år har tagit viss hänsyn till kapitalvinster vid bedömning av inkomstfölsamheten som prejudicerande för framtiden. Jag anser att kapitalökningarna hör till de ekonomiska förhållanden som påverkar jordbrukarnas standard på sikt.

Det finns från konsumentens synpunkt anledning att med tillfredsställelse

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av priser
på jordbruks-
produkter, m. m.*

hälsa att det nya principavtalet för förhandling om matpriserna blir så pass förmånligt trots att konsumentsynpunkterna kom i andra hand vid bestämmande av jordbrukspolitiken.

Jag hade hoppats att här i dag kunna redovisa resultatet av uppgörelsen per den 1 juli i år. I eftermiddag var man nära att avsluta den förhandlingen, men det torde bli klart först under morgondagen. Denna uppgörelse kommer trots allt att medföra prisstegringar på grund av att priserna på maskiner fortfarande drivs i höjden med inflationsmotorn.

Det betänkande vi här behandlar, skrivet kring propositionen om prisregleringen, följer till nästan övervägande del avtalstexten. Det bör hälsas med tillfredsställelse, därför att detta avtal har förhandlats fram mellan de två parterna.

Jag tycker också man skall hälsa med tillfredsställelse att det nya avtalet innebär vissa sociala framgångar för jordbrukarna. Man skall försöka utarbeta ett system för företagshälsovård och för socialförsäkringsskydd, och man tar också nya steg när det gäller avbytarverksamheten. Även om inte alla problem är lösta på detta område, så tror jag att man i många jordbrukarhem kommer att med tillfredsställelse hälsa de framgångar som här har vunnits.

Från konsumenternas sida sett är det viktigt vad vi får betala för vår basmat. Det känner säkerligen speciellt många låginkomsttagare och flerbarnsfamiljer varje dag, när pannan läggs i djupa veck inför morgondagens inköp och den rätt så magra plånboken snabbt töms på grund av alla ökade priser. Men lika viktigt är vad vi får för pengarna och att vi använder dem till inköp av livsmedel som just befrämjar hälsa och välbefinnande. Om detta har många spaltmeter skrivits i såväl dagstidningar som tidskrifter det senaste året. Reklamen för olika produkter strömmar emot oss från tidningssidorna, medan samhällets objektiva kostinformation hörs och syns alldeles för litet.

Vi är några socialdemokrater som för att göra kostupplysning och näringssynpunkter på kost till mera slagkraftig information i en motion till årets riksdag begärt flera insatser och mera samordnade insatser av samhället för att skapa bättre kostvanor hos befolkningen. Vad vet Sveriges befolkning om kostens näringsinnehåll och om kostens lämpliga sammansättning? Skall vi döma av inköps fördelning på varugrupper, så är kunskaperna ofta bristfälliga.

Av tillgänglig statistik framgår att vi täcker vårt behov av energi- och utvecklingsbefrämjande näringsämnen genom alltför fettriika livsmedel. 1960–1976 utgjorde de animaliska fetterna större delen av vår fetttillförsel, trots att vi vet att fett från växtriket har klara fördelar från hälsosynpunkt.

I motionen påvisar vi också att det behövs ett mera samlat grepp om vår kostupplysning, näringsforskning, livsmedelsproduktion, livsmedelslagstiftning och prispolitik. I Sverige är dessa aktiviteter starkt uppsplittrade, medan man t. ex. i Norge har försökt samordna samhällets åtgärder och försökt låta näringssynpunkterna få en självklar plats. I dag är det faktiskt så att

näringsforskningen och de få näringsprofessorer vi har nästan känner sig satta på undantag. Det finns fyra universitetsinstitutioner för näringslära, men de har relativt små möjligheter till forskning och information.

Vi tycker att en mera näringsriktig, giftfri och allsidig kost är en viktig målsättning för den svenska befolkningen. Det är stora pengar som går åt – stora misstag kan göras. Vi använde 38 miljarder kronor till livsmedel 1976.

Vad vi har velat föra fram i vår motion 1271 är inte bara konsumentsynpunkter i inskränkt bemärkelse, utan vi har över huvud taget velat få en belysning av frågan om kostens sammansättning, sett från hälsosynpunkt, sett från ekonomisk synpunkt. Därför har motionen också rönt intresse från handeln och viss livsmedelsindustri. Man har i flera tidskrifter – t. ex. Fri Köpenskap, Köpmannen och ICA-Kuriren – stött de tankar som vi motionärer framfört.

I motionen har det framställts fyra krav, varav två vunnit utskottets gillande. Det gäller den punkt där vi säger att kostupplysning i samhällets regi bör vara fri från kommersiella inslag och präglas av allsidighet och balans mellan olika branschintressen samt den punkt där vi önskar att det skall göras flera kostundersökningar, så att man bättre kan ta ställning till var informationen behöver sättas in.

Punkten I har inte utskottet velat ta ställning till. Det är möjligt att vad vi där har skrivit, nämligen att "Regeringen bör förelägga riksdagen ett samlat program för hur produktion, marknadsföring, prisreglering och prissubventioner av livsmedel samt kostupplysning och livsmedelskontroll bättre kan samordnas för att öka näringsinnehållet i kosten ---", är framtidsmusik. Men vi hoppas att det inte är ett avskrivet krav utan ett krav som så småningom skall växa sig så starkt att vi även i Sverige kan ta ett sådant program som man redan har försökt att börja förverkliga i Norge.

Den sista punkten i förslagskraven i motionen, nämligen att det borde skapas ett centralt råd för näringsfrågor som kunde få en rådgivande och förslagsgivande funktion till regeringen och till olika verk och institutioner, har inte utskottets majoritet ansett sig kunna ställa sig bakom. Det beklagar vi motionärer, men vi är tacksamma för att den socialdemokratiska minoriteten i utskottet har reserverat sig till förmån just för ett sådant råd.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till denna reservation beträffande motionen 1271 samt i övrigt till utskottets hemställan.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Den motion som har väckts av vpk i anslutning till propositionen om prisreglering av jordbruksprodukter tar upp två viktiga problem som partiet anser borde få en annan lösning än vad regeringsförslaget innebär.

Det är för det första hur det s. k. inkomst målet för jordbrukare skall beräknas, det har ju stor betydelse för prissättningen på jordbruksprodukter, och för det andra vpk:s gamla krav att den orättfärdiga skatten på matvaror skall avskaffas.

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pris-
sena på jordbruks-
produkter, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

Vad gäller det första problemet har vi i vår motion framhållit att alla jämförelser mellan inkomster som baseras på en ren penningersättning, kontantlön i gängse bemärkelse, och inkomster som baseras på inkomst av rörelse alltid kommer att gynna den som har det sistnämnda slaget av inkomst. Nu är det ju som vi alla vet inte på det sättet att det sker direkta jämförelser, det är ju också omöjligt, utan jämförelserna har gjorts genom ett komplicerat system med hjälp av produktionsmedelsindex, deklara-tionsundersökningar och annat material. Trots detta vill vi påstå att dessa inkomst-jämförelser ensidigt har gynnat jordbrukarna. Vi vet vilka gynnsamma effekter som avdragssystemet ger med den skattelagstiftning vi har. Vi vet också att vi har mycket gynnsamma avskrivningsregler för egenföretagare, mer gynnsamma än i många andra jämförbara stater. Det problemet har också berörts av Grethe Lundblad i hennes anförande alldeles nyligen.

Lägg därtill den omfattande floran av stödåtgärder som jordbruket beviljas av skattemedel, så framstår olikheterna med lönearbetarna i ännu tydligare dager. Alla som har haft möjligheten att personligen jämföra vad en jordbrukarfamilj – även med en medelstor eller mindre gård – och en löntagarfamilj har haft råd att unna sig efter det att fasta utgifter av olika slag har betalats, kan inte ha undgått att märka skillnaden. Indirekt har vi också ett erkännande av detta faktum, både i den här föreliggande propositionen och i den stora propositionen från föregående år om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken.

Det finns i fjolårets proposition ett intressant avsnitt om just inkomstjämförelsen. Det heter där: "Sådana jämförelser kompliceras av svårigheterna att jämföra en företagargrupp med en löntagargrupp." Därefter följer en beskrivning av inkomstutvecklingen som går ut på att jordbrukarna i stort sett sladdat efter, framför allt under slutet av 1960-talet – något som starkt kan ifrågasättas mot bakgrund av vad jag nyss framfört.

I samma proposition på samma sida har vi en annan intressant uppgift. Det gäller de kapitalvinster som jordbrukarna gjort till följd av inflationen. Vad dessa gett framgår av följande citat: "För åren 1973–1974 beräknas kapital-vinsterna – – – i medeltal per år ha uppgått till 14 000 kr. för 25 ha-gårdar, 27 000 kr. för 40 ha-gårdar och 43 000 kr. för 70 ha-gårdar." Sådana kapitalvinster kan givetvis inte de som är arrendatorer tillgodoräkna sig. Vpk har i annat sammanhang påpekat deras svårigheter. Men också de kan nyttiggöra sig inflationsvinster på ett helt annat sätt än vad en vanlig löntagare kan.

Vad som är helt klart är att vanliga löntagare, arbetare eller tjänstemän inte har samma möjligheter att tillgodogöra sig sådana inflationsvinster – vare sig på fast egendom eller på skuldräntor – vilket även berörts av socialdemokra-ternas representant.

Också i propositionen 154 finns sådana indirekta medgivanden. Jordbruks-nämnden säger att det är svårt att i det rådande ekonomiska läget precisera ett system för inkomstföljsamhet. Därför föreslår man att den direkta kopp-lingen med avtalen på LO-SAF-sidan släpps. Man erkänner alltså att den inte fungerat rättvist. Man säger vidare att det med hänsyn till de kapitalvinster i

fastigheter och lånat kapital, som gjorts inom jordbruket under senare år, är olämpligt att genomföra de prisjusteringar som egentligen skulle kunna göras med stöd av reglerna. I klartext innebär det att jordbrukarna redan har fått tillräckligt.

Herr talman! Allt detta tillsammantaget motiverar alldeles tillräckligt vpk:s förslag att en utredning om inkomst- och förmögenhetsutvecklingen inom jordbruket bör genomföras.

Så till det andra problemet som gäller livsmedelspriserna. Det är ett gammalt och välkänt vpk-krav att mervärdesskatten på mat skall tas bort. Det finns få reformer som så direkt skulle gynna dem som bäst behöver stöd – barnfamiljerna, låginkomsttagarna i allmänhet samt pensionärer och andra, som måste använda en stor del av sin disponibla inkomst till de dagliga matvaruinköpen. Detta krav har alltid avslagits, och jag förväntar mig inte något bättre resultat av vår motion i dag. Men det borde väcka till eftertanke att matvarupriserna över huvud taget ökade mer än den allmänna prisnivån förra året.

Det framhålls ofta att vi har fått subventioner av viktiga baslivsmedel och att det är av minst lika stor betydelse som ett borttagande av momsen – ja, t. o. m. av större betydelse, för då kan man rikta dem mot livsmedel som är viktiga och undanta sådana av lyxkaraktär. Javisst, vpk har ingenting emot subventioner av livsmedel. Tvärtom. Det är också bra om insatserna kan riktas. Men fortfarande har vi det förhållandet att subventionerna inte uppgår till samma belopp som det som tas in i moms. Det har vi klara belegg för i utskottets eget betänkande, s. 7.

Subventionerna plus prisstopp på vissa livsmedel kostar oss 3 200 milj. kr. det här budgetåret. Samtidigt tar vi in 4 000 milj. kr. i moms på mat. Det återstår alltså fortfarande 800 milj. kr. som staten genom matmomsen snuvar konsumenterna på.

När vi studerar den i det här sammanhanget intressanta tabell, som finns i propositionen s. 30, där jordbruksnämnden försökt beräkna effekterna av livsmedelssubventionerna, så ser vi att inte för något livsmedel – med undantag av mjölk – når subventionerna upp till det procenttal som tas ut i mervärdesskatt. Den ligger nu på 20 %, och de högst beräknade subventions-effekterna – med undantag av mjölken – stannar vid 15–16 %. Det finns således mer att ge innan vi kan påstå att den orättvisa matmomsen försvunnit eller uppvägs. Det är särskilt viktigt att baslivsmedlen snarast befrias från denna pålaga. Vpk har därför föreslagit att momsen på baslivsmedel avskaffas redan från den 1 juli 1978 och att vårt gamla krav att momsen i sin helhet skall bort eller uppvägas snarast genomförs.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till vpk:s motion 1977/78:1956 p. 1 och 2 samt till det särskilda yrkande som framlagts här i kammaren och som är av följande lydelse:

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

”att riksdagen beslutar

att anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt

Härigenom föreskrives att 8 § lagen (1968:430) om mervärdeskatt skall ha följande lydelse.

8 §

Från skatteplikt undantages

1) skepp . . . är avsedd,

15) baslivsmedel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.”

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag skulle kanske börja med att säga till Grethe Lundblad att vi inte lyckats skapa det publikintresse som detta ämne egentligen skulle vara värt, men på samma gång vill jag nog välkomna orsaken till det förhållandet. Eftersom vi har så litet av kontrovers i denna debatt och då vi inte har ställt till med några skandaler, får vi finna oss i att vår publik uteblir. Vi hoppas att den i det tysta hyser stort förtroende för vårt sätt att handlägga dessa frågor, så att den inte behöver inställa sig för att uppvisa sina krav.

Jag vill gärna inleda med att välkomna den behagliga atmosfär av hänsyn och förståelse som präglar jordbruksdebatten i vårt land. Det är mycket glädjande att kunna konstatera att så stor del av svenska folket är så väl informerad om hur vårt svenska jordbruk ser ut. Man känner till de enskilda jordbrukarnas levnadsförhållanden, vet betingelserna för jordbruket och har därför förståelse för det. Samtidigt har man alltmåra lärt sig att placera in jordbruket som näringsgren i mycket vidare sammanhang, såsom bas för en regions utveckling, såsom faktor för valutabalans när det gäller överproduktion. Jordbruket kan hålla landskapet öppet. Man har lärt sig att uppskatta hela den roll som jordbruket över huvud taget har, och glädjande nog har man också mer och mer fått möjligheter att vistas ute på landet där man kunnat träffa yrkesutövare. Detta är mycket positivt och utgör en viktig bakgrund till den stora enighet i vilken man samlades kring principerna om jordbrukspolitik i höstas. I något fall var det oenighet, men denna var mera marginell, så riksdagen fattade beslutet med stor majoritet.

Det är mycket intressant att studera vad som händer när nu för första gången en proposition framläggs som bygger på de nya riktlinjer som antogs i höstas. Dessa gick ut på att all jord skall användas för produktion. Jorden skall tillvaratagas. Man har accepterat ett överskott, och familjen har satts som bas i familjeföretaget. Vidare har man accepterat det kombinerade företaget. Man har accepterat rätten till en successiv uppbyggnad av ett företag, och man har också accepterat en formulering beträffande inkomst målet. När man första gången noggrant skulle väga dessa principer för ett avtal, valde man från jordbrukets sida att med hänsyn till det ekonomiska läget avstå från någon del av det som skulle ha kunnat tillkomma. Oswald Söderqvist angrep detta ur en enligt min mening felaktig vinkel. Jag tycker att det finns anledning att uttala

en komplimang till jordbrukarna för den attityd de intog, när de i det läget inte valde att ta ut allt som skulle ha varit möjligt, utan visade återhållsamhet och solidaritet i ett ansträngt ekonomiskt läge.

Jag vill kanske särskilt välkomna de avsnitt i propositionen som talar om social trygghet för jordbrukarna och som pekar i riktning mot att även dessa bör bli fullvärdiga medlemmar av välfärdssamhället. Oswald Söderqvist talar om att jordbruket skulle vara så privilegierat, men då vill jag erinra om att jordbrukarnas levnadsbetingelser mycket ofta bygger på en vida större arbetsinsats än vad man normalt kräver i näringslivet. Jag vill i och för sig inte uttala mig negativt om detta förhållande, eftersom det när det gäller många jordbrukares arbetsinsats handlar om en livsform, en blandning av arbete och rent av hobby. En jordbrukare som i nattens sena timmar tvingas ingripa när något händer med djuren, går därför inte och räknar med att få ob-tillägg utan han upplever en sådan insats som en del av sin livsform, ja, rent av som en lycka. Men vi får för den skull inte glömma att det ligger alldeles speciella arbetsinsatser bakom den levnadsstandard som man kan finna inom jordbruket.

I samband med att man vill uppnå målet att jordbrukarna successivt skall bli fullvärdiga medlemmar av välfärdssamhället ställer man mycket rimliga krav i själva startskedet. Man säger att jordbrukets folk bör få två dagars ledighet i månaden, och detta måste anses rimligt med tanke på att det för övriga grupper är självklart att ha två dagars ledighet i veckan. Man säger vidare att jordbrukarna bör få fem dagars sammanhängande ledighet om året, och även detta är ju rimligt, när man i andra sammanhang talar om fem veckors ledighet.

Det finns enligt min mening anledning att väga detta emot de något onyanserade påståenden som Oswald Söderqvist gjorde om en enligt hans uppfattning privilegierad grupp. F. ö. tror jag faktiskt inte att det i vårt land går att vinna gehör för tanken att vi skulle åstadkomma billigare livsmedel till priset av ett jordbrukarproletariat. Jag tror i stället att den uppläggning vi nu har, med rättigheter och möjligheter även för dem inom jordbruket sysselsatta, är någonting som ligger i hela folkets intresse.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att den sammanlagda inkomstsumman i vårt land rör sig om uppåt 200 miljarder. Av detta går litet drygt 10 miljarder till jordbruket, och uppemot 4 miljarder av dessa betalas in till staten i form av skatt. Ungefär 3 % av den totala inkomsten hamnar alltså i råvaruledet. Jag är fullt medveten om att det kostar pengar att förädla, distribuera, hantera och tillhandahålla livsmedel, och jag vill för den skull aldrig ett ögonblick ifrågasätta att de som arbetar i dessa led skall ha sin riktiga och rättvisa ersättning för sitt arbete.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga att det är glädjande att dessa beslut kan fattas i stor enighet. Jag vill emellertid inte nu göra några kommentarer eller föregripa pågående förhandlingar, eftersom de är inne i slutskedet.

Jag skulle dock i korthet vilja beröra ett par fristående motioner, som behandlats i detta sammanhang. Vpk återkommer där med sitt krav på

Nr 156

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

slopande av moms på maten. Mina argument är alltså lika hållfasta som vänsterpartiet kommunisternas argument för att slopa matmomsen har varit svaga under alla de år som vpk har framfört detta krav. Sakskälen som vpk åberopar har inte blivit starkare av att de upprepats.

Jag tycker det är riktigt att stödet kan riktas till konsumenterna via direkta subventioner till dem som bäst behöver det stödet och att man kan välja ett fåtal av de baslivsmedel som är oundgängligen nödvändiga för konsumenterna. Jag är helt övertygad om att ett slopande av moms på maten genom den ökade byråkrati som då skulle bli följden skulle innebära en kostnad som gott och väl skulle äta upp de fördelar som den mellanskillnad skulle medföra som Oswald Söderqvist talade om.

En annan mycket viktig fristående motion som rör våra kostvanor har här kommenterats av Grethe Lundblad. För tids vinnande vill jag hänvisa till vad utskottet skriver på s. 16 och 17, där utskottet på ett mycket välvilligt sätt behandlar de tankegångar som framförs i motionen. Utskottet har dock inte velat gå så långt som till att begära att riksdagen skall ta ställning till detaljarrangemang och lösningar redan i det här skedet. Normalt är det ju riksdagens uppgift att ta ställning i principfrågor och inte till detaljarrangemang.

Jag kan tillägga att jag också har kunnat kontrollera att man har för avsikt att i regeringen följa upp de intentioner som utskottet talar om samt att det mellan berörda departement pågår en aktivitet som syftar till en sådan uppföljning.

Låt mig bara rätta till en liten felaktighet som jag inte tycker bör få stå oemotsagd. Gång på gång möter man i ensidiga angrepp på jordbruket påståendet att det skulle finnas någon skillnad mellan olika kategorier i vårt land när det gäller rätten till avdrag för skuldränta. Så är inte fallet. Det finns ingen skillnad för olika kategorier i fråga om rätt till avdrag för skuldräntor, som Oswald Söderqvist påstår och som det också har skrivits i vpk-motionen. Detta är alltså helt fel.

Jag vill: herr talman, än en gång uttala min tillfredsställelse över den fina atmosfär av förståelse och hänsyn mellan olika kategorier som präglar jordbruksdebatten i dag. Med detta ber jag att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som Einar Larsson här säger att vi förra året var med om att i stora drag godkänna den dåvarande jordbrukspropositionen. Vi har också genom en representant i jordbruksutredningen, som låg till grund för propositionen, i stora drag ställt oss bakom de intentionerna. Men det innebär inte att diskussionen därför skulle ha avstannat för all framtid och att vi skulle godta alla ytterligare propåer utan några anmärkningar och utan att komma med de förslag till förbättringar som vi tycker är riktiga.

Låt mig börja med det som Einar Larsson först sade. Han påstod att det var en felaktig vinkling av mig, när jag sade att han indirekt erkände att han ansåg att jordbrukarna hade fått ganska bra villkor, eftersom de hade avstått från att

ta ut vad de skulle ha kunnat ta ut. Detta är emellertid ett faktum; sakfrågan är helt klar. Vad som återstår är bara frågan om hur man bedömer det hela. Einar Larsson gör det med en vacker beskrivning av jordbrukarnas uppoffring på samhällssolidaritetsens altare. Jag är inte lika säker på att den vackra beskrivningen har sin grund i verkligheten. Det brukar inte vara så i ekonomiska förhandlingar att man avstår från någonting, om man inte är relativt nöjd. Man håller på tills man får ut ungefär det man räknar med; sedan kan man kanske göra en liten gest.

Det är också en vacker beskrivning Einar Larsson ger av jordbrukarnas vardag. Han talar om större arbetsinsatser av jordbrukets folk osv. – större arbetsinsatser än vilkas? Hur är det med våra industriarbetare, skiftarbetande och andra? Jag vet inte om deras arbetsinsatser ligger så särdeles långt efter dem som den jordbrukande befolkningen, vare sig det är fråga om självägande bönder eller andra, lägger ner.

Vi i vpk är naturligtvis fullt på det klara med att jordbrukarna som grupp skall ha rätt till sociala förmåner precis som alla andra, att man skall ordna möjligheter till semesteravbytarsystem och annat sådant. Det har vi heller inte haft någonting att invända mot. Vi har över huvud taget inte tagit upp någonting av den problematiken. Det är emellertid fel att i det sammanhanget, som Einar Larsson gör, stiga upp och framställa jordbrukarna som något slags proletariet. Det har funnits ett lantarbetarbefolkningsproletariat här i landet en gång i tiden, men dit hör inte de nuvarande jordbrukarna, utan det var andra befolkningsgrupper som man kunde räkna till den kategorin.

Så till den andra frågan, om matmomsen. Vpk har svaga skäl, säger Einar Larsson, men jag måste påstå att de svenska löntagarna är på det klara med att det är ganska starka skäl. Vi är inte mot subventioner, bara de blir lika höga som matmomsen; då är vi med på att de genomförs.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksutskottets ordförande kom med en lovsång till prisreglering och jordbruk. Det kan naturligtvis vara riktigt att fastslå att det system vi har i Sverige för prisreglering är unikt i världen och kanske kan bidra till att skapa ett bättre förhållande mellan olika befolkningsgrupper. Men det finns även kritik mot prispolitiken och prispförhandlingarna. Jag har under de senaste åren mött många kritiker av detta system både bland löntagare och bland jordbrukare, och det tycker jag inte att vi skall sticka under stol med.

Allt är inte så romantiskt ljuvt som det påstås här, utan ofta är klimatet i förhandlingarna mellan jordbrukare och konsumentrepresentanter mycket kärvt. Därför förhåller det sig litet annorlunda än Einar Larsson beskrev. Det var inte bara av hänsyn till ett visst ekonomiskt läge jordbrukarna inte ville begära ut så mycket pengar av konsumenterna och därför avstod från inkomstföljsamheten, utan de var hårt pressade på grund av bevis från konsumenthåll på stora kapitalvinster. Sammantaget gjorde detta att jordbrukarna avstod från inkomstföljsamhet. Man kan inte nämna bara den ena

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pris-
erna på jordbruks-
produkter, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

delen av ekvationen, utan man får nämna båda delarna för att få den att gå ihop.

Sedan nämner Einar Larsson att jordbrukarna ofta gör mycket stora arbetsinsatser, och jag vill inte förneka att det kan gälla stora jordbrukargrupper. Men det finns också jordbrukargrupper som gör mycket lägre arbetsinsatser, och det har nyss redovisats i en utredning som har gjorts av lantbruksekonomiska samarbetsnämnden. Just den omständigheten att man från jordbrukarhåll ofta pekar på hur stor arbetsinsats man gör och menar att det måste tas hänsyn till den, liksom till att man har mycket sämre förhållanden än många andra grupper, har gjort att det i förhandlingarna har begärts nya undersökningar dels om arbetskraftsätgången i jordbruket, dels om levnadsnivån för jordbrukarna i förhållande till andra befolkningsgrupper. På olika håll har man nämligen olika uppfattningar i dessa frågor. Det är alltså inte en enstämmig uppfattning som Einar Larsson här gett uttryck för, utan vi har stora klyftor i vårt vetande på båda håll. Det är glädjande att man vid förhandlingarna har kunnat komma överens om att öka vårt kunnande genom stora undersökningar, men vi bör också uttrycka glädje över att ett enigt utskott har tagit avtalets text.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det finns ytterst få grupper i vårt land som är föremål för så utomordentligt ingående undersökningar, kontroller, analyser och statistik som just jordbrukarna. Personligen tror jag emellertid inte att någon inom jordbruket skulle vara rädd för ytterligare undersökningar, om det skulle bli fråga om det. Man är säkert beredd att lägga alla papper på bordet. Det har man alltid varit tidigare också. Vad som kanske irriterar en del är att det inte varit möjligt att få stöd för påståendena om att jordbrukarna skulle ha dolda privilegier.

Här talas om kapitalvinster. Det får väl visa sig efter hand vad som händer med dem och om vi skall försöka ha olika prisnivå för olika jordbrukare, eftersom deras situation är så väldigt olika. När det nu påstås att jordbrukarna gör stora kapitalvinster, även om de inte omsätts i kontanter, kan jag tala om för både Oswald Söderqvist och Grethe Lundblad att när det gäller beskattningen så är det fråga om kontanter. Det måste skaffas fram kontanter när man beskattas för denna fiktiva kapitalökning. Jag kan som exempel nämna skatten på kör, som är en alldeles speciell form av sådant uttag.

Sedan vill jag till Oswald Söderqvist säga att jag inte påstått att jordbrukarna utgör ett proletariat. Jag har sagt att jag är helt övertygad om att det inte finns någon bland den breda allmänheten i vårt land som vill återskapa ett sådant proletariat för att pressa ner livsmedelskostnaderna.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det vill inte jag eller vpk heller – det är självklart. Som jag sade förut är vi fullt överens om att jordbrukarna så långt det är möjligt skall ha rätt till sociala förmåner som är så likvärdiga andra gruppers som möjligt.

Jag vill ta upp ytterligare en sak beträffande kapitalvinsterna som jag inte hann med i mitt förra inlägg. Einar Larsson påstod att jag har gjort åtskillnad mellan skuldräntor för jordbrukare och för andra. Det har jag inte gjort. Jag har bara sagt att jordbrukare liksom andra företagare har större möjligheter att skaffa sig sådana förhållanden, ådra sig skulder, belåna fast egendom och annat, som gör det möjligt för dem att dra av räntor vid beskattningen, vilket en vanlig löntagare åtminstone i de lägre inkomstskikten inte kan. Har man inte möjlighet att skaffa sig någon fast egendom i form av småhus, sommarstuga e. d. som man kan belåna, ådrar man sig inte heller några räntor för vilka man kan göra avdrag. Jag har inte påstått att det är någon skillnad på skuldräntor och skuldräntor. Det är litet orättfärdigt att använda en sådan debatteknik, tycker jag.

Sedan sade Einar Larsson att det är ett komplicerat system när man vill göra jämförelser. Det har också jag framhållit tidigare. Vi har framställt krav på att man bör göra en uppföljning och en undersökning av förhållandena. Det är komplicerat att försöka jämföra vanliga löntagargrupper med en egenföretagargrupp, som jordbrukarna är. Kontroll och uppföljning behövs hela tiden, och det kan vara riktigt att ha strålkastarljuset riktat på jordbrukarnas förhållanden mer än på andra gruppers. Jag vet inte i vad mån det är sant att man hittills haft det, men när det är så svårt att göra dessa direkta jämförelser – det har ju erkänts i utskottets egen skrivning – är det inte fel att undersökningarna fortsätter. Annars kan vi aldrig uppnå någon rättvisa. Att det inte har varit rättvist hittills torde de flesta erkänna som inte har alltför stora egenintressen i sammanhanget.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte Einar Larsson skall tycka att det är märkligt att det finns så många undersökningar och så mycken statistik om jordbruket, för orsaken härtill är att jordbrukarna på grund av vårt prisregleringssystem fått garanterade priser och därigenom också stöd för avsättningen av sina produkter. Vi vet ju att det varje år satsas nära 4 miljarder kronor av statsmedel som prisstöd och därmed också som stöd för avsättningen av jordbrukets produkter. Det har i år – det visas bl. a. i den föreliggande propositionen – inneburit en ökad avsättning för jordbrukarnas produkter i förhållande till andra livsmedel.

När Einar Larsson nu tog upp frågan om skatterna, vilket jag inte själv har gjort, skulle jag vilja säga att naturligtvis måste jordbrukarna betala skatt på samma sätt som andra medborgare. Men man skall nog inte tala så mycket om det, därför att jag tror att de ofta beskattas efter en relativt låg skattesats. Det är nämligen så att 65 % av jordbrukarna har under 30 000 kr. i inkomst, varför de inte torde ha så tung skattebörda.

EINAR LARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att om det är något mer Grethe Lundblad vill undersöka så bör det gå bra. Hon är välkommen om det är något mer hon bara tror och inte vet. Jag vill påstå att jag vet att det går an att undersöka även

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

skatteförhållandena.

Sedan vill jag säga till Oswald Söderqvist att de jordbrukare jag träffar och umgås med betraktar verkligen inte sin skuldränta som något privilegium.

ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! Vid jordbruksutskottets behandling av propositionen om reglering av priserna på jordbruksprodukter har utskottet också behandlat ett par motioner som gäller åtgärder för att förbättra svenska folkets kostvanor, och det är om de problemen jag vill säga några ord.

Det råder enighet inom utskottet om att det är angeläget med ökade insatser för att förbättra kostvanorna. Jag vill för min del framhålla två motiv som jag tror kommer att öka i styrka under de närmaste åren. Det ena motivet är självfallet kostens inverkan på folkhälsan, och det framhålls särskilt starkt i motionen 1271 av Grethe Lundblad m. fl. Näringsexperterna är eniga om att konsumtionen av socker och fett bör minska, att mättat fett bör ersättas av fleromättat och att konsumtionen av grönsaker, frukt, potatis, fettfattiga mjölkprodukter, fisk och matbröd bör öka.

Vi har ganska stora svårigheter att upprätthålla balansen mellan samhällets vårdbehov å ena sidan och vårdresurser å den andra. I det läget är det nödvändigt att försöka identifiera och vidta åtgärder mot alla de faktorer som bidrar till att störa människors hälsa och välbefinnande och som därmed ökar vårdbehovet. Kostvanorna är utan tvivel en sådan faktor som måste ägnas större uppmärksamhet än hittills.

Det andra motivet, som särskilt framhålls i motionen 633 av Nils Hörberg, gäller hänsyn till livsmedelssituationen i världen i stort. Det är ett mera långsiktigt motiv med innebörden att en minskning av animaliekonsumtionen och en ökning av vegetabiliekonsumtionen i den rika världen skulle frigöra resurser för u-länderna. Utskottet konstaterar emellertid att man härvidlag i det internationella samarbetet ännu inte kommit fram till någon enhetlig linje.

Detta är förvisso ett viktigt konstaterande. Det finns en motsättning mellan å ena sidan kravet på en fortsatt hög livsmedelsproduktion i överskottsländerna i syfte att trygga den totala tillgången i världen och å andra sidan kravet på marknadsutrymme för export av vissa jordbruksprodukter från utvecklingsländerna.

Jag har för min del svårt att inse varför man skulle avstå från att försöka ändra kostvanorna i vårt land av hänsyn till de överskottsproblem som därigenom skulle kunna tänkas uppstå eller möjligen förstärkas. Det är sant att svenska folket kan livnäras på en mindre areal, om vi äter mer vegetabilier och mindre animalier. Men nu vet vi alla hur pass svårt det är att ändra på kostvanorna. Det är ett långsiktigt arbete, där ihärdig information och kostupplysning måste vara huvudmetoden inom ramen för konsumenternas fria val. Några risker för alltför snabba förändringar mot en näringsriktigare kost föreligger inte enligt min mening. Jag tror därför att det är nödvändigt att åtgärder sätts in med större styrka än hittills. Jag tror också att det är

nödvändigt – som jordbruksministern har framhållit – att näringseffekterna beaktas vid den framtida utformningen av livsmedelssubventionerna.

Som framgår av jordbruksutskottets betänkande råder inga större meningsskiljaktigheter inom utskottet i de här frågorna. Utskottet hänvisar till det intresse som finns både i riksdagen och inom regeringen för hithörande frågor och utgår från att konkreta åtgärder kommer till stånd i syfte att förbättra kostvanorna.

På en punkt har vi dock inte kunnat bli eniga. Det gäller behovet av ett centralt råd, som enligt den socialdemokratiska reservationen skulle vara "ett gemensamt språkrör utåt mot allmänhet och institutioner" när det gäller kostupplysning, livsmedelskontroll och näringsforskning. Utskottsmajoriteten hänvisar till socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning, livsmedelsverket och konsumentverket. Jag tror det är en riktig inställning att vara försiktig med inrättandet av nya statliga organ för uppgifter som med fördel kan läggas på dem som redan finns.

Herr talman! Med detta korta inlägg vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

ELLA JOHNSSON (c):

Herr talman! Jag skall be att få göra några kommentarer till motion 472, som är undertecknad av mig och Björn Eliasson.

Motionen innehåller idéer och förslag om åtgärder då det gäller att främja inhemsk produktion av proteinfoder. Utskottet har i sin skrivning på ett fördelaktigt sätt bemött innehållet i motionen. Man pekar på forskningsstöd och försöksverksamhet som gjorts och görs. En klar medvetenhet om just denna frågas betydelse i globalt perspektiv kommer också fram, och allt detta är bra. Man blir dock förvånad då man på slutet läser att utskottet ändå inte finner tillräckliga skäl för att föreslå någon ytterligare åtgärd, och man undrar vart logiken helt plötsligt tog vägen!

Nog är det väl så att ju mer vi kan åstadkomma inom landet på detta område, desto bättre är det för både samhällsekonomin och den ekologiska anpassningen. Samtidigt innebär det ökat praktiskt handlande då det gäller vår solidaritet mot u-länderna.

I dag finns ett betydligt större utrymme för odling av proteinfoder än vad som verkligen tas i anspråk, speciellt i södra Sverige. Då kan det inte vara riktigt att slå sig till ro med de åtgärder som hittills vidtagits. Så länge vår produktion av kött och fläsk till stor del sker med hjälp av högvärdiga importerade proteiner måste krafttag till för att på sikt få denna produktion baserad på inhemskt foder. För mer ekologiskt riktiga brukningsmetoder krävs en än mer varierad produktion och växtföljd.

Men omställning och anpassning till dessa tar tid, varför det är av stor vikt att forskning och information får ökat samhällsstöd. Vidare bör observeras att prisstödet som nämns i utskottets skrivning och som skall stimulera jordbrukarna att öka proteinfoderodlingen hittills endast utgått då skörden lämnas till avsalu – således ej då den används för utfodring av den egna djurbesättningen.

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pris-
erna på jordbruks-
produkter, m. m.*

Herr talman! Trots att utskottet inte finner tillräckliga skäl att föreslå någon ytterligare åtgärd anser vi motionärer att det finns åtskilligt att allvarligt beakta och angelägna åtgärder att vidta. Men då utskottet är enigt i sitt utlåtande gagnar det föga att i dag ställa något yrkande. Vi motionärer kommer emellertid att uppmärksamst följa frågan och eventuellt återkomma.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Det är i och för sig ingen nyhet att utskottets ledamöter är ense om att riksdagen skall acceptera innehållet i den uppgörelse som föreligger mellan parterna när det gäller jordbrukspriserna. Det har skett sedan åtskilliga år tillbaka. Men det är också riktigt, som har sagts under debatten, att det har förekommit mycken diskussion om underlaget för bedömningen av vad som skall vara en rättvis jämförelse mellan å ena sidan jordbrukarna och å andra sidan andra grupper i samhället, i första hand löntagargrupperna, när det gäller att komma fram till denna överenskomst. Jag tror alla är överens om att det är mycket svårt att göra den här typen av jämförelser.

I år har det emellertid skett vissa förändringar i det som vanligen brukar gälla som underlag för jämförelserna. Och jag vill för att inga missförstånd skall uppstå markera att Grethe Lundblads personliga uppfattning, som hon redovisade här, att man inte bara i år utan även i fortsättningen bör ta hänsyn också till kapitalvinster när man gör sådana här jämförelser, är en uppfattning som delas av hela den socialdemokratiska utskottsgruppen inom jordbruksutskottet.

Jag tror dessutom det är viktigt att vi i de här sammanhangen inte använder tekniken att göra något slags engångsutredning utan fortlöpande följer upp de förändringar som kan ske mellan olika grupper i samhället. Det skulle vara rätt svårt att genom en engångsutredning fastställa något som skall gälla en gång för alla. Det här är en besvärlig teknik som kräver fortlöpande verksamhet, men det finns ju instrument för att hantera den.

Jag yrkar bifall till den reservation som fogats till utskottsbetänkandet av socialdemokraterna i utskottet.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag skall be att få kommentera det inlägg som gjordes här av Ella Johnsson. Jag vill välkomna det som ett mycket gott stöd till en annan uppgift jag har, att kämpa för forskningsanslag till Sveriges utsädesförening.

I fråga om att producera protein i vårt land är det mycket försök och forskning på gång. Men hur ambitiösa vi än är har vi att kämpa mot ett klimat som är annorlunda än där det högvärdiga protein produceras som vi importerar till vårt land.

Vi har under många år försökt få fram arter av sojaböna som skulle vara odlingsbara i vårt klimat. Men det har inte varit helt lyckade resultat – det är ingenting att bygga på. Vi har sedan utvecklat sorter av såväl åkerböna som

ärta, men det visar sig alltså att vi har litet svårt att konkurrera i fråga om både proteinkvalitet och kvantitet så att vi kan hävda oss på ett ekonomiskt sätt mot det som importeras.

Jag beklagar gärna detta, men vi måste samtidigt acceptera dessa fakta. Och det är litet svårt att hävda att vi utan vidare skulle vidta en så kraftig konstlad subventionering av det inhemska proteinfodret att det skulle ske en kraftig förändring här. Jag är dock alltså optimist och vill säga till Ella Johnsson att det arbetas mycket intensivt på detta. Det är viktigt med ökad forskning, men vi fann att vi inte kunde åstadkomma någon formulering i det här utskottsbetänkandet som rent praktiskt kunde föra det hela framåt särskilt kraftigt.

Jag vill däremot nämna någonting som jag tror verkligen kommer att få stor genomslagskraft. Det gäller att kunna förädla fram kornsorter med högre proteinhalt och det s. k. lysinkornet, som vi nu är på väg att lyckas med. Om vi när det gäller denna gröda, som odlas som huvudgröda i hela landet, efter hand kunde få fram sorter som innehöll mer protein så skulle det innebära en verklig förändring. Och i det avseendet har vi alltså mycket goda förhoppningar och förväntningar. Här är det litet grand en fråga om pengar till anslag för försök och forskning, och jag ber än en gång att få uppfatta Ella Johnssons inlägg som ett gott stöd i den fortsatta kampen.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! När riksdagen för knappt ett halvår sedan lade fast riktlinjerna för jordbrukspolitiken för de närmaste åren, konstaterade man att det var viktigt att de som sysslade med jordbruk här i landet hade en trygg utkomst. Det skulle ske samtidigt som livsmedel skulle produceras rationellt och på ett riktigt sätt. Följaktligen skulle det framställas bra livsmedel till rimliga priser.

Det var detta som Grethe Lundblad, om jag förstod henne rätt, formulerade på det sättet att konsumenternas synpunkter kom i andra hand då jordbrukspolitiken lades fast. Det var väl ändå, Grethe Lundblad, en litet märklig sammanfattning av de mål som riksdagen i december formulerade. Den sammanfattningen har inte mycket med verkligheten att göra.

Grethe Lundblads anförande upplyste oss också om att de svenska familjernas pannor läggs i djupa veck när man planerar veckoinköpen av livsmedel. Jag tror att situationen är sådan att vi får tänka oss för vilken typ av inköp vi än gör. Att familjens veckoinköp av livsmedel ger anledning till eftertänksamhet tror jag är riktigt. Men jag tror inte att familjens pannor i den situationen ligger i några djupare veck än när familjen betalar sin hyra för bostaden – den kanske mest genomreglerade sektor vi har i landet. Men den utgiften är inte lättare att klara. Jag tror inte att familjens pannor ligger i mindre djupa veck, när familjen går igenom sitt klädkonto – den sektor som varit utsatt för den kanske hårdaste prispress som någon sektor i vårt land över huvud taget varit utsatt för. Även det skänker de svenska familjerna huvudbry.

Kort uttryckt måste familjen planera inför varje situation. Grethe Lund-

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

blads beskrivning innebär en vansklig bild också av det skälet att det parti som Grethe Lundblad tillhör har styrt Sverige i 44 år. Det som har uppnåtts under den tiden, är det att de svenska familjerna befinner sig i en sådan situation att de går omkring veckan över med pannorna i djupa veck för att kunna klara sig? Eller vill Grethe Lundblad möjligen göra gällande att det är tack vare regeringsskiftet för ett och ett halvt år sedan som denna situation har uppstått? Grethe Lundblads trovärdighet i det fallet är inte övertygande. Beskrivningen av de svenska familjernas situation innebar väl helt enkelt en viss överdrift. I den mån det krävs planering gäller det på intet sätt livsmedelssituationen i högre grad än någon annan kostnad som de svenska familjerna har.

Jag vill citera det första yrkandet i den socialdemokratiska motionen. Där står: "Regeringen bör förelägga riksdagen ett samlat program för hur produktion, marknadsföring, prisreglering och prissubventioner av livsmedel samt kostupplysning och livsmedelskontroll bättre kan samordnas — —."

Det är kanske djärvt att tro att jordbruksutskottet skulle ställa sig bakom hela denna målformulering av det enkla skälet att det är svårt att på så få rader sammanfatta ett mer genomreglerat system än det motionen beskriver. Samtidigt måste det innebära att man menar att den kedja som förser de svenska konsumenterna med goda livsmedel skulle vara fasligt dålig och inte rymma någonting av den raka linje som man tycker sig ha uppnått i första yrkandet i motionen.

Jag menar att vi har ett svenskt jordbruk, som är rationellt och riktigt. Det är inte bättre än att det kan utvecklas ytterligare, och de svenska jordbrukarna arbetar ständigt på att förkovra sina jordbruk för att kunna producera mera och för förbättrade livsmedel. Men näringen är ingalunda så dåligt ställd att den svenska riksdagens jordbruksutskott nu plötsligt måste gå till regeringen och be om ett samlat program för att få en lösning på problemen. Jag tycker alltså att bemödandena i den riktningen tedde sig litet konstlade.

Jag vill med några få ord beröra vad som har sagts om jordbrukets kapitalvinster. Av Oswald Söderqvists anförande kunde man rent av få den upplåtningen att jordbruket bedrev upplåning av pengar nära nog som en sport och att det skulle vara utomordentligt fördelaktigt att över huvud taget ha stora lån. Så är det inte, men jordbruket lånar mycket pengar och är i behov av att ytterligare placera stora lån, eftersom kostnadsutvecklingen har drabbat jordbrukarna hårt. Vi är helt enkelt i behov av detta, och bilden att vi har detta behov beskriver långt bättre hur kapitalkrävande det svenska jordbruket är än att det är en sport för de svenska jordbrukarna att låna pengar, Oswald Söderqvist!

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Med hänsyn till att Arne Andersson i Ljung menar att det inte skulle behövas någon samordning mellan näringsfrågorna, produktion och kostupplysning vill jag anför, att konsumentverket, statens livsmedelsverk och socialstyrelsens hälsovårdssektion, som sysslar med dessa frågor, alla är överens om att det behövs en bättre samordning. Det förekommer alltså inga

protester från just de håll där man är mest informerad om näringsfrågorna.

Jag tror visst att det redan i dag görs mycket gott både inom dessa organ och kanske också inom många av jordbrukarkooperationens organ, men det är inte riktigt att man arbetar helt självständigt på alla håll och att man t. ex. anpassar produktionen efter de synpunkter och kunskaper om vårt näringsbehov som i dag finns samlade på olika hånder. Jag tror att det är mycket viktigt att vi i större utsträckning tar hänsyn till det när vi planerar produktionen och fastställer vår prispolitik.

Beträffande Arne Anderssons påstående att det inte skulle vara så mycket huvudbry vid köksborden angående matpriserna vill jag säga: Jo, det är visst så i dag. Det finns mängder med spontana protester från arbetar- och låginkomsttagarhem med anledning av att man har stora bekymmer för att få matkassan att räcka till. Jag skall t. ex. på onsdag överlämna protester till regeringen med 5 000 namnunderskrifter mot de stigande matpriserna, spontant insamlade i Helsingborgs och Höganäs kommuner.

På grund av att regeringen inte i så stor utsträckning har subventionerat matpriserna under det senaste året har priserna på kött, mjölk och ost stigit så pass mycket att det t. ex. för en låginkomsttagare eller för en flerbarnsfamilj har blivit mycket kännbart i plånboken. Därför finns det stor anledning att här ge uttryck för vårt önskemål att vi snarast möjligt skall få en dämpning av matpriserna och att vi får ett prisstopp på livsmedel, som verkligen fungerar, så att vi inte utsätter bl. a. den uppväxande ungdomens hälsa för fara på grund av att man så småningom inte kan ge dem tillräckligt med näringsrika livsmedel.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Beträffande frågan om jordbrukets kapitalvinster, som herr Andersson i Ljung tog upp här, vill jag säga att jag inte vet vilka krav han ställer på sportverksamhet. Jag har inte vid detta tillfälle påstått att jordbrukarna bedrivit som en sport att låna pengar. Men det är ett faktum som vi aldrig kan komma från, som vårt samhälle fungerar i dag – med den kraftiga inflation som vi har –, nämligen att det är ytterligt lönsamt att sätta sig i skuld för den som har möjlighet att göra det. Det blir ännu lönsammare, ju högre inkomst man har, att utnyttja avdragsrätten i vårt skattesystem.

Självklart är detta en fördel för en sådan kategori som jordbrukare, som äger fast egendom i form av jord och skog. De kan låna på dessa värden och får då möjlighet att dra av större skuldräntor än vad löntagare kan göra. Det är självklart att det är på det sättet, och det vet alla. Det är ganska orättfärdigt att påstå något annat.

Det är fördelaktigt att kunna sätta sig i skuld. Ju värre inflationen är och ju högre inkomster man har, desto mera fördelaktigt är det. Bägge dessa kriterier gäller för jordbrukare, och därför är det lönsamt för dem.

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Efter Oswald Söderqvists lovtal kring det förträffliga i att ha stora skulder är det alldeles uppenbart att det krav som moderata samlingspartiet sedan länge har ställt om vidgade möjligheter till långsiktig placering av jordbrukets lån måste få större genklang, bl. a. i ekonomidepartementet. Det är ett av jordbrukets stora problem att vi inte kan placera våra skulder mera långsiktigt. Jag hoppas att Oswald Söderqvists inlägg har stimulerat någon till att hjälpa oss därvidlag.

Vi lånar inte som en sport eller för att det är skojigt, utan vi lånar helt enkelt därför att jordbruket är mycket kapitalkrävande. Oswald Söderqvists beskrivning tycker jag inte är särskilt upplysande i annan mening än att den ger en bild av hur det går att skapa vanföreställningar.

Jag vill återkomma till Grethe Lundblad, som också i ett annat avseende gjorde en inte alldeles korrekt beskrivning. Fru Lundblad talade om en strävan att lå fram näringsriktiga och giftfria livsmedel. Ja, det strävar jordbruket också efter. Menar fru Lundblad verkligen att vi skulle producera livsmedel som är varken näringsriktiga eller giftfria? Det var väl ändå inte så yttrandet skulle uppfattas, för då var det en grovt falsk och oriktig beskrivning.

Sanningen är den att det svenska jordbrukets avtal med samhället innebär att vi skall vara effektiva. För att vi skall kunna vara det krävs att vi har kapital, som gör det möjligt för oss att skaffa maskiner och driva jordbruket rationellt. Vi är skyldiga samhället att varje år skaffa fram stora skördar, så att kostnaderna inte blir för höga. Vi är med andra ord hänvisade till att använda en viss kvantitet giftiga preparat enbart för att kunna producera goda livsmedel och göra det till rimliga priser, precis så som det är överenskommet i jordbruksavtalet och som det är föreskrivet i den målsättning för jordbrukspolitiken som riksdagen antog i december månad.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Om Arne Andersson i Ljung vill ha någon påverkan på ekonomiminister Bohman så är det bäst att herr Andersson själv pratar med honom. Jag lär inte få så stort gensvar på det hållet.

Men faktum kvarstår när det gäller skuldräntor, möjligheter att skaffa sig lån osv., oavsett vad herr Andersson påstår. Som jag framhöll redan i mitt förra inlägg, har jag inte sagt att jordbrukarna här i landet har gjort det till en sport att låna upp pengar. Men deras situation är sådan att de har möjligheter att ta upp lån och därmed också möjligheter att dra av skuldräntor i sina deklarationer, medan löntagargrupperna – och det är ju inkomstlikställighet med dem som det här resonemanget gäller – inte har de möjligheterna. Det kan man ju aldrig komma ifrån. Det är dumt att påstå att jordbrukarna inte skulle ha nytta av detta.

Grethe Lundblad sade att taxeringarna visar att många jordbrukare har inkomster som är mindre än 30 000 kr. Hur många löntagare är det som i dagens läge har sådana inkomster? Och de får skatta för väntanda öre, vilket alltså egenföretagare som jordbrukare inte behöver göra.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Till Arne Andersson i Ljung skulle jag vilja säga att motionen om bättre kostvanor som krävde näringsrika och giftfria livsmedel inte var skriven i anslutning till jordbrukspropositionen och alltså inte på något sätt skriven som ett angrepp på jordbruket.

Det finns gifter i livsmedel som kommit dit bl. a. under produktionen i olika industrigrenar och som en följd av att man vill konservera livsmedlen. Vi skall inte sticka under stol med att det ibland även funnits rester av bekämpningsmedel i livsmedlen som kommit dit under produktionen i jordbruket. Men det finns ingen anledning att speciellt angripa jordbruket för detta. Det är ett krav som vi måste rikta mot alla som hanterar och producerar livsmedel att vi så småningom får livsmedel där det inte finns någon risk att det finns giftrester.

Till slut skulle jag bara vilja säga att det var intressant att Arne Andersson inte ytterligare kommenterade mitt inlägg angående matpriserna. Jag vill därmed förstå att Arne Andersson också blivit övertygad om att man i många arbetarhem har stora bekymmer i dag för att få pengarna att räcka till den dagliga kosten och att det kan finnas många skäl för vårt krav på prisstopp och kamp mot höga livsmedelspriser.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag konstaterar att Grethe Lundblad lever kvar i någon underlig typ av klassamhälle, där vi har arbetarhem och andra hem. Jag vet inte vilken typ av människor fru Lundblad pratar om. Vi är alla knegare på olika ställen i det svenska samhället. Det vore intressant att få reda på vilken grupp som är i den situation Grethe Lundblad beskriver, och lika intressant att få veta vilken grupp som eventuellt inte är det. Jag känner inte till att den skillnad som nu beskrivs vidlåder det svenska samhället.

Sedan tycker jag att den personlighet som ofta präglar fru Lundblads inlägg kommer till uttryck när hon säger att motionen inte är skriven i det här sammanhanget. Då kan det te sig som en oförrätt att behandla den i samband med denna proposition. Med det kan vi väl möjligen bilägga den tvisten.

Min turnering med Oswald Söderqvist tenderar att bli en aning elementär, men det kanske ändå är nödvändigt att påminna om att skuldräntor inte enbart visar förträfflighet. Det finns tillfällen då man skall betala både sina räntor och avbetalningar på sina lån, och då är det inte alls lika roligt som den situation Oswald Söderqvist med inlevelse och förtjusning beskriver. Om detta är en ny upplevelse för honom vill jag i alla fall ha väckt den tanken hos honom innan han för egen del sätter i gång den underbara karusell han anser att jordbrukarna lever i. När man betalar räntor och amorteringar är förtjusningen långt mindre framträdande än man kan få intryck av när man lyssnar på Oswald Söderqvists beskrivning över det lyckorike man lever i under denna situation.

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

THORSTEN LARSSON (c):

Herr talman! Jag ville bara anlägga ett par synpunkter på den här debatten om kapitalvinsterna. Jag skall inte lägga mig i det sista replikskiftet om de eventuella favörerna av att ha eller inte ha skulder. Jag vill i stället anknyta till den synpunkt som här framfördes av Svante Lundkvist att man kommer att beakta de s. k. kapitalvinsterna också i fortsättningen. Jordbruket har ju en mycket olikartad struktur i detta land. Det uppstår en stor problematik, om man anlägger för ensidiga synpunkter på just den saken.

Jag vill erinra om – och jag kan göra det också såsom varande ledamot av den sittande arrendekommittén – att vi har omkring 40 % av Sveriges odlade areal i arrendeform. Att det då blir en avsevärd skillnad mellan den ena strukturen och den andra tror jag var och en lätt inser.

Mot denna bakgrund menar jag att när det gäller den problematik som här föreligger bör man också beakta detta. Jag skall inte vara drastisk på något sätt, men jag tror att när vi nu sätter oss ner och skall se på t. ex. investeringar och möjligheter i arrendesammanhangen, så kommer det också att föranleda ingående förslag om hur detta skall se ut i framtiden, utifrån det stora investeringsbehov som anses föreligga.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Till Arne Andersson i Ljung skulle jag gärna vilja säga: Jo, det är verkligen arbetare som protesterar mot matpriserna i dag, därför att som löntagare har de ofta ett begränsat löneutrymme som inte ökar i samma takt som de ökade kostnaderna utan är fastställt för viss tid. På grund härav blir det mycket svårt för dem när matpriserna, som hände förra året, stiger med så mycket som 20 % på ett år. Det uppstår mycket bekymmer i vanliga hem, och i min kommun har detta alltså tagit sig uttryck i att olika socialdemokratiska kvinnor, som har känt behov av att protestera, samlat in protester mot matpriserna och helt spontant kommit med namnlistor samt bett att vi skulle påverka regeringen att se till att matpriserna inte stiger ytterligare, när ny uppgörelse kommer till stånd vid halvårsskiftet.

Jag vill alltså gärna slå fast att det är i vanliga löntagarhus som de stigande matpriserna utgör en ständigt ökad börda, och det måste göras något åt detta. Vi socialdemokrater kommer ju i samband med kompletteringspropositionen att aktualisera förslag för att lösa det här problemet.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag skulle vilja säga till Arne Andersson i Ljung att det han säger låter väldigt fint. Det låter som om det inte alls skulle vara någon större förtjänst, någon större fördel över huvud taget att kunna ha rättigheter och möjligheter framför allt – det är det viktiga i detta sammanhang – att tillgodogöra sig avdragsrätten i vårt skattesystem. Den möjligheten är flera gånger större för en sådan kategori som jordbrukarna och andra egenföretagare. Det gäller då inte bara rätten till avdrag för skuldränta o. d., utan det gäller också – som jag har varit inne på tidigare under debatten – de gynnsamma avskrivningsreglerna, som är mycket gynnsammare i vårt land

än i jämförbara stater i Europa. Det är fråga om rätten till avskrivning av olika slag för egenföretagare – för maskiner och annat. Detta är också en sak som man bör ta hänsyn till i det här sammanhanget.

Jag skulle även vilja göra ett litet tillägg beträffande detta med subventioner och matmoms. Jag har sagt tidigare att vpk har naturligtvis ingenting emot att subventionera livsmedel. Det vi kräver är att subventionerna skall vara lika stora, så att de motsvarar samma belopp som matmomsen innebär.

Det har förekommit vissa missuppfattningar här – man har påstått att vi skulle vara emot subventioner. Det är vi inte. Vi anser att det kan vara bra att styra subventionerna till vissa livsmedel eller annat. Och under tidigare riksdagsperioder har det ju förekommit borgerliga motioner – flera stycken – om att matmomsen skulle tas bort på livsmedel. Nu, efter regeringsskiftet, hör man inga sådana krav från den borgerliga sidan, vilket i och för sig är litet märkligt, för mervärdesskatten finns ju fortfarande kvar och har t. o. m. stigit kraftigt.

Det viktiga är alltså att matpriserna skall sänkas. Om de sänks genom att man tar bort momsen eller genom att man höjer subventionerna för livsmedel – i första hand baslivsmedel – i motsvarande grad är egalt. Det viktiga är att priserna sänks.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Det är helt riktigt som Thorsten Larsson säger att det är en väldig skillnad mellan olika jordbrukare när det gäller kapitalvinsterna. Det är klart att det i sammanhanget kan finnas skillnader mellan en arrendator och en som kanske har ärvt sitt jordbruk. Det här känner ju Thorsten Larsson mycket väl till.

Vad vi är anhängare av är att rättvisa skapas mellan olika jordbrukarkategorier. Det är klart att man kan vara tvungen att diskutera med vilken teknik man skall lösa frågan om hur man skall få rättvisare förhållanden mellan dem som kan göra kapitalvinster och de som inte kan göra det.

Jag ställer mig följande fråga: Om man när det gäller de priser som skall gälla från den 1 juli har varit överens mellan å ena sidan konsumentdelegationen och å den andra sidan jordbrukarnas förhandlare om att detta år ta hänsyn till kapitalvinsterna, vad är det då som skulle motivera att man i fortsättningen inte skulle ta denna hänsyn? Är det inte så, Thorsten Larsson, att det här är en fråga som man verkligen bör ägna sig åt för att skapa rättvisa dels mellan löntagargrupper och jordbrukare, dels inom jordbrukarkåren?

FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att gå upp i den här debatten, eftersom det var ett praktiskt taget enigt utskottsbetänkande som det var fråga om att behandla. Men jag måste säga att jag känner en aning oro efter den debatt som i dag har förevarit.

Det har, bl. a. av Svante Lundkvist, påpekats värdet av att vi alltid har kunnat samlas i en enig riksdag kring det fastställande som det ju har varit

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pris-
erna på jordbruks-
produkter, m. m.*

fråga om av överenskommelserna om priserna på jordbruksprodukter. Vi trodde att vi skulle vara det i dag också, och jag hoppas verkligen att vi är det, men jag känner oro efter denna debatt där man har tagit upp en hel mängd frågor, bl. a. den om kapitalvinsterna som här diskuterats i årets uppgörelse. Det bevisas ju klart och tydligt av att Grethe Lundblad är ensam undertecknare av den reservation där hon kräver att de här kapitalvinsterna skall beaktas.

Jag vill bara helt kort om kapitalvinsterna säga att jag hoppas att vi skall kunna respektera vad man i de fortsatta förhandlingarna kommer fram till på den här punkten. Jag tror att det är mest riktigt att vi överlåter åt dem som förhandlar om priserna att föra den här debatten.

Vi är nu i ett skede då svenskt jordbruk och framför allt animalieproduktionen är i utomordentligt stort behov av rekrytering till näringen, därför att det under mer än ett årtionde praktiskt taget inte, åtminstone inte i stora delar i vårt land, har förekommit någon som helst rekrytering. I den situationen, och med de konsekvenser i form av skuldsättningar som det innebär för den som eventuellt planerar att börja driva jordbruk, är det inte särskilt intressant och stimulerande att höra att man skall börja göra eftergifter också för de s. k. kapitalvinsterna, som man över huvud taget inte har möjlighet att utnyttja under den aktiva tiden, som ju är den väsentligaste. Hur skall de jordbrukare som startar en verksamhet kunna klara sig om de inte kan behålla kapitalvinster i företaget?

Sedan har vi, med stor enighet i den här kammaren, sett till att genom vårt skattesystem ta hand om kapitalvinsterna när vederbörande slutar. Därför tycker jag att det är ganska orättfärdigt att sätta i gång en debatt om kapitalvinster som om det skulle vara någon möjlighet att med deras medverkan sänka priserna på de livsmedel som konsumenterna behöver köpa.

Jag förstår mer än väl Grethe Lundblad när hon säger att hon kunnat samla 5 000 namnunderskrifter för kravet om lägre livsmedelspriser. Ja, det är klart att det inte är svårt att åstadkomma detta. Men vad är orsaken till de prishöjningar som vi varit tvungna att genomföra?

Låt mig som ett exempel nämna att jordbruket förra året uppbär, om jag minns rätt, ca 1,3 miljarder kronor. Av dessa 1,3 miljarder var det bara drygt 100 miljoner som gällde lönekompensation. Allt det övriga, 1,2 miljarder, utgjorde täckning för jordbrukarnas ökade kostnader under året.

Vi behöver inte här ta upp en diskussion om orsakerna till dessa ökade kostnader. Men vad som är angeläget för oss alla, och framför allt för oss jordbrukare, det är att kostnadsökningarna minskar. Då minskar man också behovet att höja priserna. De prishöjningar som behövs för att ge jordbrukarna en rimlig lönsamhet tror jag att konsumenterna har möjlighet att bära.

Under de senaste åren har ganska stora belopp utgått i subventioner till konsumenterna, något som vi mer än väl känner till. Här vill man från vissa håll göra gällande att det varit en flora av stödåtgärder till förmån för jordbruket. Tyvärr är det på det sättet att man i många fall räknar in som

stödåtgärder de pengar som anslagits för subventioner av livsmedel och som uppgår till ca 4 miljarder.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! När Filip Johansson påstår att endast 100 miljoner under det senaste åren gått till löneloft till jordbrukarna, så vill jag påpeka att jordbrukarna med det beloppet fått relativt sett samma löneloft som andra löntagargrupper, därför att det innebar avtalet.

När regeringen i dag oroar sig för kostnadsläget på grund av att löntagarna fått höga löner, så finns det i så fall samma anledning att oroa sig för kostnadsläget här. Jordbrukarna har fått samma löneloft. Men Filip Johansson verkar inte så oroad av kostnadsläget. Jag har inte gjort någon reservation angående kapitalvinsterna, utan jag hade den uppfattningen att man i avtalstexten även skulle skriva att man tog hänsyn till kapitalvinsterna över huvud taget i avtalet. Men eftersom man fört in en text som säger att man skall ta hänsyn till olika ekonomiska och sociala förhållanden i jordbruket, så anser jag att man under denna beskrivning skall föra in även jordbrukets förmögenhetsförhållanden.

Jag anser att den hänsyn man tagit till kapitalvinsterna i den del som gäller jordbrukets inkomstfölsamhet i år innebär att man framöver skall kunna säga att man här har ett prejudicerande beslut för att kapitalvinster också är av betydelse när det gäller jordbrukarnas inkomster.

FILIP JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig förnekat att de 100 miljonerna inte innebar en inkomstfölsamhet med de brister detta alltid medfört. Det är helt riktigt. Påståendet att jag aldrig skulle oroa mig över kostnadsökningarna är rätt underligt. Jag tycker att Grethe Lundblad borde förstå detta, när jag ändå gjorde gällande att de 1,2 miljarderna hade utgjort täckning för kostnadsökningar. Det är, sade jag, inte minst från jordbrukets synpunkt av intresse att den summan kan minskas i så stor utsträckning som möjligt, därför att vi inte har någon nytta av de pengar vi är tvungna att ta ut för att täcka ökade kostnader. Därför måste det vara ett intresse för alla att kunna hålla prisnivån nere så mycket som möjligt.

När jag gjorde denna jämförelse mellan 1,3 miljarder totalt och därav 100 miljoner för inkomstfölsamheten, ville jag därmed bevisa att det är proportionerna dem emellan som vi diskuterar. Här får jag nästan en känsla av att man tror att de pengar som tillförs jordbruket är avsedda att ge jordbrukarna ökade inkomster. Men det är huvudsakligen fråga om en täckning av de kostnader jordbrukarna haft i sin drift. Jag tror att Grethe Lundblad känner till detta.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Om Filip Johansson hade lyssnat på mitt första anförande, där jag helt klargjorde på vilket sätt avtalen träffats och vilka bedömningsgrunder man haft, hade Filip Johansson uppfattat att jag där förklarade hur stor del av

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

summan som berodde på ökningarna av produktionsmedlen. Men även när det gäller ökningarna i produktionskostnaderna för jordbruket är det den borgerliga regeringens politik på prisområdet som också här inverkar. Vi skulle behöva mycket mer av aktiv priskontroll för en hel del av de produktionsmedel som jordbruket har, så att vi kunde hålla igen när det gäller den delen. Men tyvärr blir det på samma sätt även denna gång, även om vi har ett avtal enligt vilket jordbrukarna inte skall få en inkomstfölsamhet. Per den 1 juli får vi en höjning av priserna på våra viktigaste baslivsmedel. Tyvärr blir det så, och med beklagande måste vi säga att det blir svårt för många familjer att klara dessa ökade priser.

FILIP JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom både jag och Grethe Lundblad har varit med i förhandlingssammanhang när det gäller jordbrukspriserna, inte bara det senaste året utan även tidigare, vet vi att det inte är bara under den borgerliga regeringens tillvaro som vi har haft kostnadsökningar och problem beträffande kostnadstäckningar för jordbruket. Sedan rätt många år tillbaka har situationen varit ungefär densamma.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag lyssnade till Grethe Lundblads första inlägg och hade då anledning att ge henne en rad komplimanger för hennes samförståndston.

Sedan har debatten emellertid börjat urarta litet, och det ger mig anledning att säga att jag alltså tror att de som försöker hämta några poäng genom att jaga jordbrukare spekulerar fel. Det finns faktiskt en mycket stor och fin samförståndsvilja i vårt land om hur vi skall ha det med vårt jordbruk.

Låt mig få precisera denna debatt något. Det har förts ett resonemang om att kapitalvinster skulle få prioritering inför kommande förhandlingar. Frågan om kapitalvinster föll i riksdagen den 16 december 1977. Normalt brukar vi använda riksdagsbeslut som bakgrund för principer vid förhandlingar. Detta skedde dessutom med en kraftig majoritet – inte bara med en rösts eller med lottens hjälp utan med 11 rösters övervikt. Detta beslut gäller för avtalsförhandlingarna framöver.

Att sedan jordbrukets förhandlingsdelegation denna gång av hänsyn till det samhällsekonomiska läget gav efter på en bit, tycker jag inte att vi skall klandra. Jag tycker att det är felaktigt att göra de här hårda påhoppet just för den attityden, som jag i mitt tidigare inlägg välkomnade. Detta om kapitalvinsterna.

Oswald Söderqvist förvånar sig över att jordbrukare har 30 000 i inkomst, och han framställer denna inkomst som en stor favör och ett privilegium. Jag kan försäkra Oswald Söderqvist att det finns många jordbrukare för vilka den faktiska inkomsten är 30 000 hur man än i likhet med Oswald Söderqvist vill räkna och hur man än vill pådyvla dem privilegierade rättigheter när det gäller avdrag. Jag försäkrar Oswald Söderqvist att de inte upplever det som ett privilegium att faktiskt ha en inkomst på 30 000. Jag känner många som har det.

Men, ropar Grethe Lundblad och Oswald Söderqvist, matpriserna skall sänkas, de måste sänkas! Det är lätt att utropa det, men låt mig då hänvisa till de uppgifter jag lämnade i mitt tidigare inlägg: jordbruksprisernas andel av matpriserna rör sig om tre fyra öre per krona av den svenske medborgarens inkomst. Tycker ni att matpriserna är för höga och att de skall sänkas, så har ni rätt att ha den uppfattningen, men när det gäller jordbrukarnas priser finns det inte mycket att hämta – de tre fyra örena är inte mycket att ta av. Men menar ni att alla de människor som arbetar med transport och förädling, i butiken osv. skall ha mindre betalt, då bör ni säga det. Jag tycker inte att de skall ha mindre betalt. Det är ju en rad faktorer som sammantaget gör att maten kostar pengar, och skall ni göra en sänkning genom att ta enbart av jordbrukarandelen, då blir det en väldigt blygsam sänkning. Där finns nämligen inte mycket att ta.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag återkommer till resonemanget om taxerad inkomst och sådant, och jag vill fråga: Varför är den taxerade inkomsten så låg för jordbrukare och andra jämförbara grupper? Det gäller ju här inte bara jordbrukare, utan vi har exempel på andra grupper som också kommer ner i inkomster som ligger under det nämnda beloppet 30 000 kr., ja, t. o. m. ända ner mot noll, och de lever trots det ett oerhört flott liv i det här samhället. Att inkomsten är så låg för dessa grupper beror på det jag talade om här tidigare, nämligen att de utnyttjar alla möjligheter som finns i skattesystemet för att bringa ner sin inkomst till denna behagligt låga nivå. De har förmåner som de kan utnyttja, och på det sättet kommer de ner väldigt lågt på skatteskalan.

Jag har ingen uppfattning när det gäller andelen av matpriserna på tre fyra öre per krona, som Einar Larsson talar om här, men det är ett faktum att ju färre kronor man har att betala mat, kläder och hyror med, desto kännbarare blir en sådan post som livsmedelskostnaderna – det är något som man inte kan bortse ifrån. Ju mindre disponibel inkomst man har, desto hårdare slår priserna som man måste betala för det dagliga uppehållet, vare sig det nu gäller livsmedel eller hyror, kläder och sådana saker.

De som tjänar minst och har minst disponibel inkomst drabbas alltid värst av inflation och prishöjningar. Det gäller inte bara livsmedelspriserna som vi talar om nu, utan det gäller också allting annat. Därför är det alltså nödvändigt att försöka sänka matpriserna, liksom att hålla nere de andra kostnader som vi har diskuterat nyligen här i kammaren i andra sammanhang. Det är någonting som vi inom vänsterpartiet kommunisterna alltid kommer att gå ut och slåss för. Det är självklart, därför att vi måste slå vakt om de grupper i samhället som är mest utsatta. Till dem hör faktiskt inte jordbrukarna, utan de utgörs av låginkomsttagarna, barnfamiljerna, de ensamma föräldrarna, pensionärerna och andra. De drabbas värst av inflationer och höjda priser, inte jordbrukarna.

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Filip Johansson sade sig vara orolig för den diskussion som har förts med tanke på den överenskommelse som träffats och innebörden av den proposition som föreligger, men jag kan försäkra honom att han inte behöver vara det. Vi är klart medvetna om vad innebörden är av den här överenskommelsen, och den står vi gemensamt för i den mån riksdagen accepterar vad utskottet föreslår. Vad vi hela tiden har framhållit – och i den frågan står inte Grethe Lundblad ensam, det vill jag markera för Filip Johansson – är att vi anser att man även i fortsättningen bör ta med kapitalvinsterna när man går att jämföra standarden och inkomstutvecklingen mellan å ena sidan löntagare och å andra sidan jordbrukare. Men såsom jag också sagt till Thorsten Larsson är vi intresserade av att skapa rättvisa mellan olika jordbrukarkategorier, eftersom vi är medvetna om att förutsättningarna kan vara olika beroende på om man är arrendator eller om man ärvt sin fastighet.

Jag fortsätter att upprepa: Ge mig ett enda motiv för att man icke skulle intressera sig för kapitalvinsterna i det här sammanhanget även i fortsättningen, när jordbrukarna har varit med om att göra det i år!

Utskottets ordförande säger att vi i höstas beslöt att man inte skulle ta med kapitalvinsterna i underlaget för en bedömning av vad som är rättvist. Han har missförstått innebörden av beslutet. Detta bevisas bäst av att man vid prisöverläggningarna kom fram till att det var riktigt att ta sådan hänsyn i den uppgörelse som skall träda i kraft den 1 juli 1978. Vi menar att man bör göra detsamma också i fortsättningen. Om den uppfattningen är icke Grethe Lundblad ensam, utan den delas av hela den socialdemokratiska delen av jordbruksutskottet.

FILIP JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att säga att när den här debatten började trodde jag att det var prisuppgörelsen som vi skulle diskutera och sedan i vanlig ordning vänta tills förhandlingsparterna haft överläggningar om nästa uppgörelse, innan vi då tar upp den uppgörelsen till diskussion i utskottet och riksdagen, så som vi alltid har gjort. Därför känner jag mig en aning oroad över att Svante Lundkvist nu anser sig föranledd att mer eller mindre börja ge direktiv för nästa förhandlingsomgång och tala om hur han anser att nästa överläggning skall gå till.

Jag trodde att vi hade samma jordbrukspolitiska målsättning nu som den vi med tio års mellanrum lagt fast i riksdagen, nu senast strax före jul. Jag trodde också att det var då som man här i riksdagen förde den övergripande debatten om jordbrukets förutsättningar och möjligheter för att sedan överlåta till resp. parter att förhandla om produktpriserna. Men nu tycks Svante Lundkvist vara intresserad av att redan före nästa förhandlingsperiod ta upp en diskussion om hur de förhandlingarna skall föras och var det socialdemokratiska partiet står.

Detta är – låt mig bara notera detta, herr talman – första gången som man behandlar en prisuppgörelse på det sättet!

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi tycker att det är angeläget att vi kommer fram till så rättvisande bedömningar som möjligt i de här sammanhangen. Vi tror oss också förstå att det finns intresse för detta inte bara på löntagar- och konsumentsidan utan också på jordbrukarsidan. Vi tycker därför det är riktigt att tala om vilken inställning vi har i den här frågan och att det är väsentligt att dessa frågor ägnas fortsatt uppmärksamhet. Det är ju inte så att man – om jag får använda det uttrycket – snyter sådana här uppgifter ur näsan just vid det tillfälle när man behöver ha dem. Det kan vara klokt att inrikta sig på att undersöka vad denna faktor betyder, så att man fortlöpande kan följa utvecklingen på området.

Jag hoppas att vi kan vara överens om att vad vi ytterst eftersträvar är att få fram ett så rättvist underlag som möjligt för inkomst- och standardjämförelserna. Det är åtminstone det enda intresse vi har på den socialdemokratiska sidan. Ett underlagsmaterial av detta slag skall ju inte drabba vare sig den ena eller den andra kategorin. Det skall utgöra grunden för den rättvisa fördelning som det ytterst är fråga om mellan olika grupper i samhället av de resurser som här står till förfogande.

FILIP JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde faktiskt att vi alltid varit överens om att vi skall försöka ta fram ett rättvist bedömningsunderlag. Det har vi alltid försökt.

Vi har beredningsgrupper från både konsumentsidan och producentsidan vilka under hela året arbetar för att få fram det underlag som behövs. Detta har vi alltid haft. Jag har trott att det har varit ett rättvist underlag förut, och jag tror att det kommer att vara rättvist även i framtiden.

THORSTEN LARSSON (c):

Herr talman! Egentligen hade jag väl inte behövt ta till orda efter Filip Johanssons inlägg gentemot Svante Lundkvist, men jag vill notera att Svante Lundkvists stolta deklaration om kapitalvinsterna i hans första anförande har blivit något annorlunda nu när han har hållit ett par andra anföranden.

Vad jag avsåg med mitt inlägg var att påvisa problematiken, och den förstår jag att Svante Lundkvist erkänner. I och med att vi har denna problematik att 40 % är arrendatorer skulle vi, enligt det resonemang Svante Lundkvist förde i sitt första inlägg, enkelt uttryckt få två sorters prissättningar, en för arrendatorer och en för egenbrukare. Det tror jag vore väldigt besvärligt.

Jag vill gärna ha sagt att vi från vårt håll är beredda att utgå från samma princip om en rättvis bedömning. Men liksom Filip Johansson överlämnar jag med förtroende den delen åt dem som skall förhandla i de här sammanhangen.

Vissa politiker vill i vissa, politiskt betonade uttalanden gärna dimensionera upp just kapitalvinsterna. Jag tror att när man sakligt ser på den frågan

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av priser
på jordbruks-
produkter, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

blir det inte den stora effekt av att försöka räkna in kapitalvinster som t. ex. några här i kammaren tycks tro.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs särskilt beträffande de olika frågor som berörs i motionen nr 1956 av Lars Werner m. fl.

Utedning om inkomst- och förmögenhetsutvecklingen inom jordbruket

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels yrkandet 1 i motionen nr 1956 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 3 såvitt avser utredning om inkomst- och förmögenhetsutvecklingen inom jordbruket röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit yrkandet 1 i motionen nr 1956 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 267
Nej – 13
Avstår – 1

Begäran om förslag till slopande av mervärdeskatt på livsmedel

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels yrkandet 2 i motionen nr 1956 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 3 såvitt avser begäran om förslag till slopande av mervärdeskatt på livsmedel röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit yrkandet 2 i motionen nr 1956 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 13
Avstår - 1

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Reglering av pri-
serna på jordbruks-
produkter, m. m.*

Förslag till lagstiftning om slopande av mervärdeskatt på baslivsmedel

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande vote-ringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 3 såvitt avser förslag till lagstiftning om slopande av mervärdeskatt på baslivsmedel röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Oswald Söderqvist under överlägg-ningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 13
Avstår - 1

M o m . 4-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 11 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reserva-tionen av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Grethe Lundblad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 34 mom. 11 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Grethe Lundblad begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 125
Avstår - 11

Mom. 11 b och 12-19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 2 Pris- och konsumentfrågor, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:64 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser vissa anslag inom handelsdepartemen-
tets verksamhetsområde jämte motioner.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 12 (Konsumentverket: Förvaltningskostnader)

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bilaga 14 (handelsdeparte-
mentet) under punkten D 4 (s. 63-66) föreslagit riksdagen att till Konsument-
verket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsan-
slag av 35 625 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:1305 av Karin Nordlander m. fl. (vpk), vari hemställts att riks-
dagen hos regeringen skulle anhänga om initiativ och medverkan till
inrättandet av lokala fristående konsumentkommittéer i alla kommuner,

1977/78:1316 av Olle Wästberg i Stockholm m. fl. (fp) och

1977/78:1630 av Arne Blomkvist m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande kommunal konsumentpolitisk verksamhet att riksdagen
skulle avslå motionen 1977/78:1305,

2. beträffande information om konsumentkreditlagen, m. m. att riksdagen
skulle avslå motionen 1977/78:1630,

3. beträffande ändrad inriktning av konsumentpolitiken att riksdagen
skulle avslå motionen 1977/78:1316,

4. beträffande anslag till konsumentverket för förvaltningskostnader att riksdagen med bifall till regeringens förslag till Konsumentverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 35 625 000 kr.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av Olle Wästberg i Stockholm (fp).

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Som framgår av näringsutskottets betänkande nr 64 är utskottet helt enigt. Därför skall jag nöja mig med att endast säga något om det särskilda yttrandet av utskottets socialdemokrater och vidare om några frågor under punkten Förvaltningskostnader.

I det särskilda yttrandet har vi socialdemokrater i utskottet återigen kunnat konstatera att det belopp som inledningsvis beräknats till driftstöd är mycket blygsamt. Enligt vår mening kommer det fortsättningsvis att krävas betydligt större resurser till den nya stödformen. Vi menar också att driftstödet får inte bli en stödform som bara kommer att tillämpas i undantagsfall, utan det måste accepteras som ett betydelsefullt inslag i samhällets åtgärder för att skapa godtagbara förhållanden för glesbygdsbefolkningen. Erfarenheterna från konsumentverkets hantering av driftstödet under ett inledningsskede bör först och främst bilda utgångspunkt för en utökad planmässig utformning av driftstödet.

Herr talman! Jag har tillsammans med mina medmotionärer i motionen 1977/78:1630 föreslagit att riksdagen hos regeringen begär förslag till förstärkta resurser till konsumentverket för att kunna genomföra en rimlig informationskampanj om den nya konsumentkreditlagen. Dessutom har vi framfört krav på ökade medel till olika slag av rådgivningsmaterial inom det hushållsekonomiska området.

Utskottet understryker att det redan förra året, i yttrande till lagutskottet över förslaget till konsumentkreditlag, uttryckts en förväntan att regeringen skulle uppmärksamma konsumentverkets resursbehov till följd av den lagstiftningen och att ta de initiativ som kunde befinnas påkallade. Samtidigt har utskottet även pekat på att verket för den informationsverksamhet det gäller inte är hänvisat uteslutande till det här aktuella anslaget. Man erinrar om, att nämnden för samhällsinformation har anslagit pengar för verksamheten. Av ett begärt anslag från nämnden på 780 000 kr. har verket hittills fått den del – 235 000 kr. – som hänför sig till våren 1978. Verkets ansökan i övrigt kvarstår för prövning senare. Det är verkligen glädjande att nämnden sökt att tillmötesgå verket och gjort det på ett område som täcks av ett av våra motionsyrkanden. Jag vill här också vädja till nämnden att i god tid före det nya budgetåret tillgodose de önskemål som har förts fram i verkets framställning.

Under denna punkt behandlas även motionen 1977/78:794 av Hans Alsén m. fl. Motionärerna betonar vikten av att konsumentverket även i fortsättningen får möjlighet att stödja målinriktad forskning och att denna mer än

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Pris- och konsu-
mentfrågor, m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Pris- och konsu-
mentfrågor, m. m.*

hittills kompletteras med utvecklingsarbete och försöksverksamhet inom studieförbund, kooperativa och fackliga organisationer, kommuner etc. Vidare menar de att den av handelsministern föreslagna anslagsrubriken "Undersökningsverksamhet" är olämplig och kan leda till missförstånd.

Inriktningen av konsumentverkets stöd till forskningen behandlades i proposition 1972:33 angående samhällets konsumentpolitik. Där slogs bl. a. fast att grundläggande forskning om hushållens roll och situationen i samhällsekonomin bör stödjas inom ramen för konsumentpolitiken. Forskning kan enligt vad som sagts i propositionen om konsumentpolitiken samt i verkets instruktion betecknas som ett medel i den konsumentpolitiska verksamhet som verket bedriver. Den forskning som utförs skall således knyta an till verkets arbetsområde. Det innebär att forskningen kan avse alla frågor som hör samman med enskilda konsumenters köp och användning av varor, tjänster och andra nyttigheter som bjuds ut till konsumenter på den privata marknaden eller på marknader som arbetar enligt likartade principer.

I utskottsbetänkandet lämnas en information om konsumentverkets forskningsverksamhet. Här vill jag bara erinra om att för stöd till konsumentforskning tilldelas verket av statsmakterna ett reservationsanslag med beteckningen "Forskning m. m." Utöver forskningsmedel utgår ur anslaget stöd till studieverksamhet och internationell verksamhet. För forskning har ur detta anslag kunnat disponeras ca 1 milj. kr. årligen under perioden 1973–1977. Det är mot denna bakgrund som jag med glädje kan konstatera att utskottet inte uppfattar handelsministerns uttalande som ett uttryck för en avsikt att åstadkomma en ändrad inriktning av den verksamhet som finansieras genom anslaget. Enligt utskottets mening saknas också underlag för beslut av den innebörden. Fastmer synes det betydelsefullt att verksamheten får utvecklas kontinuerligt och att de forskare som har fått intresse för och erfarenhet av konsumentpolitisk forskning stimuleras till fortsatt verksamhet.

Dessa synpunkter, liksom vad utskottet i övrigt skriver i betänkandet, har självfallet medverkat till att ett enligt utskott bl. a. kunnat godkänna den av handelsministern föreslagna anslagsrubriken "Undersökningsverksamhet".

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 64.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Regeringens svångremspolitik har verkligen varit effektiv i sitt syfte att minska konsumtionen för större delen av befolkningen. Människor med begränsade inkomster har nu tvingats minska sina inköp även av dagligvaror, nödvändiga för vårt uppehälle.

När handeln nu kan börja överblicka försäljningssiffrorna för 1977 visar

butikerna en negativ utveckling. Under hela andra halvåret 1977 redovisas varje månad försäljningssiffror som i fasta priser ligger under motsvarande månad 1976. Totalt under 1977 minskade volymen i detaljhandeln med 1,9 % jämfört med 1976. Varuhusens minskning var ännu större, 4,1 %, och den rena livsmedelshandeln minskade med 2,8 %.

En fortsättning av denna trend innebär enligt gjorda beräkningar att detaljhandeln får ett försäljningsbortfall på 2,5 miljarder kronor på ett år, räknat från mitten av 1977. Handeln slår nu larm om den minskade omsättningen. Men det är, herr talman, inte bara handeln som drabbas. Värre är att det får konsekvenser för de enskilda hushållen, som får allt svårare att klara en godtagbar levnadsstandard.

Nu kan man ställa frågan vad minskade försäljningssiffror för detaljhandeln har att göra med det ärende som nu står på föredragningslistan, där en vpk-motion behandlas som närmast gäller lokal konsumentpolitisk verksamhet. Vpk anser nog att det här hör intimt samman. Minskade försäljningssiffror på dagligvarusidan visar att allt fler människors ekonomi allvarligt försämrats.

En helt färsk undersökning som gjorts med ekonomiskt stöd från konsumentverket visar att socialgrupp 3 i genomsnitt köper livsmedel för mindre belopp per månad än exempelvis socialgrupp 1, detta trots att barnantalet här oftast är betydligt större. Detta visar att prishöjningarna på livsmedel och förbrukningsartiklar hårdast drabbat de redan ekonomiskt svaga i samhället. Och ju mindre pengar man har till inköp av livsmedel och övriga nödvändiga varor, desto viktigare är det ur flera synpunkter att konsumenterna gör förnuftiga ekonomiska inköp. För att detta skall fungera finns det för många konsumenter ett behov av hjälp och direkt information, inte minst när det gäller de dagliga inköpen, som behöver tillfredsställas.

Minskade försäljningssiffror för handeln innebär ökad konkurrens om konsumenterna, och de konkurrensmetoder som används är oftast inte till konsumenternas fördel. Produktutveckling och reklam blir i allt större utsträckning säljhjälp, som söker nya svagheter hos oss konsumenter att inrikta sin marknadsföring på. Djungeln i utbudet av varumärken är inte ett konsumentbehov och ökar inte konsumenternas valfrihet, som en del vill göra gällande. Om det vore konsumenterna som styrde produktionen skulle vi inte behöva reklam alls, och företagen skulle då aldrig använda de enorma summor – över 2 miljarder nämns – som årligen satsas på reklam. För företagen är största möjliga vinst avgörande, och det spelar ingen roll om varorna är nödvändiga – bara de kan säljas.

Tidigare hade vi här i landet ett system där dagligvaror nästan alltid såldes per kilo eller liter. Det systemet har satts ur spel med fantasifulla förpackningar som trots krav på jämförpris har ett okontrollerbart innehåll för många. Vpk anser det vara en bakvänd ordning att när det är svårt för tillverkarna att konkurrera med innehållet i stället konkurrera med förpackningarna, också här med största möjliga vinst på konsumenternas bekostnad. Att sedan större delen av livsmedelsindustrin ägs av multinationella

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

Pris- och konsumentfrågor, m. m.

monopolföretag, som kan prissätta varorna, underlättar inte för konsumenterna.

Våra alltmör begränsade ekonomiska resurser borde ge anledning till en sanering i vårt prylfixerade samhälle av reklamen, och konsumentupplysningen borde inriktas på hur vi bäst skall ta till vara de knappa resurserna. I stället tvingas vi erkänna att vi inte kommit särskilt långt ens när det gäller lagar som kan förhindra producenter att producera undermåliga eller otjänliga varor.

Det är i och för sig inget fel på målsättningen för samhällets konsumentpolitik, vars riktlinjer drogs upp i ett betänkande redan 1947 och som sedan aktualiserats vid ett flertal tillfällen. I dag heter det att det övergripande målet för samhällets konsumentpolitik måste vara att ge konsumenter sakkunnig hjälp vid inköp, förbättra konsumenternas ställning gentemot en osund reklam och marknadsföring av produkter och hjälpa hushållen att på bästa sätt utnyttja begränsade resurser. Detta är också vad våra upprepade motioner handlat om: att ge målinriktningen ett konkret innehåll. En fungerande konsumentservice förutsätter att den i alla kommuner genom tillsättandet av särskilda ansvariga nämnder jämföras med övrig kommunal verksamhet och får en likvärdig status.

I utskottets betänkande finns en redogörelse för kommunernas utbyggnad av konsumentverksamheten, en utbyggnad som efter 1975 års beslut beskrivs som avsevärd. Jag måste då konstatera efter den beskrivningen att utskottet inte har särskilt stora krav på verksamhet. För hur ser det ut i landets kommuner? Av Sveriges 270 kommuner är det endast ett 30-tal som uppfyllt miniminormen, medan 110 kommuner inte har någon verksamhet alls. Övriga ca 130 kommuner har en helt otillräcklig verksamhet.

Vi anser det inte tillfredställande om kommuner kan freda sitt samvete och anse sig ha löst frågan genom att utse en tjänsteman, som med vänster hand skall sköta konsumentverksamheten en eller annan timme per vecka tillsammans med sin ordinarie arbetsuppgift. Vi menar att det krävs utbildad personal på detta område, om den skall kunna göra en fullgod insats för konsumenterna, bl. a. när det gäller viktiga frågor om ekonomi, bostättning, kost och konsumenträtt. Någon sådan planerad utbildning för konsumentupplysare finns inte i dag.

Vidare deklarerar från fungerande konsumentsekreterare och från konsumentverket hur svårt det är att nå ut med information till låglönegrupperna, som inte är lika vana att läsa information som högutbildade. Det är ju dessa grupper med begränsade inkomster som främst är i behov av konsumentupplysning. Det räcker då inte med skriftlig information, utan det erfordras direkta kontakter. Genom de senaste årens prishöjningar på dagligvaror har de ekonomiskt svaga konsumenterna fått en ytterligare försämrad situation, och standardklyftan mellan fattiga och rika har ökat.

Utskottet säger sig dela motionärernas uppfattning att den kommunala konsumentpolitiska verksamheten är angelägen, och det har också varit riksdagens uppfattning vid flera tillfällen. Men sedan stannar det vid detta. Några nya påtryckningar på kommunerna vill utskottet inte vara med om.

Det förklarar sig nöjt med kommunernas utbyggnadstakt. Vi motionärer är inte lika nöjda med den utbyggnad som skett efter 1975 års riksdagsbeslut. Vår uppfattning delas också av RKV-utredningen som i sina överväganden och förslag säger följande:

Utredningen anser det angeläget att den kommunala konsumentverksamheten inom en fem-årsperiod är så utbyggd att vägledning till enskilda konsumenter samt allmänna informationsinsatser i huvudsak då har kunnat föras över från regional till lokal nivå. Skulle emellertid i början av 1980-talet detta inte visa sig vara fallet bör enligt en majoritet i utredningen frågan om obligatorisk kommunal konsumentverksamhet bli föremål för statsmakternas prövning.

Vpk kommer att följa utvecklingen och måste överväga att kräva en lagstiftning, om inte kommunerna inser sina skyldigheter. Den försämrade ekonomiska utvecklingen för många människor påskyndar behovet av en fungerande lokal konsumentverksamhet. Det räcker inte med en verksamhet som bara finns på papperet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen 1305.

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Nordlander har ju själv sagt att utskottet är positivt till denna verksamhet. Det är en uppfattning som vi hyser gemensamt. Jag vill i anslutning till de synpunkter som har anförts i motionen 1305, i vilken man föreslår att riksdagen hos regeringen hemställer om initiativ och medverkan till inrättandet av lokala fristående konsumentkommittéer i alla kommuner, knyta an till Karin Nordlanders motion 1973:1499, där det i den första attacken yrkades, att riksdagen hos regeringen skulle hemställa om initiativ i syfte att kommunerna delges rekommendation att medverka till bildandet av lokala fristående konsumentkommittéer.

Jag skulle därför vilja fråga, om Karin Nordlander menar att vi nu skall avbryta den uppbyggnad av den konsumentpolitiska verksamheten som vi har börjat bygga upp och där kommunerna uppmuntras att driva fram en lokal verksamhet med bildandet av konsumentnämnder. Jag tycker att det är mycket viktigt att få ett besked från Karin Nordlander på denna punkt.

KARIN NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi ifrågasätter väl inte de former under vilka den konsumentpolitiska verksamheten sköts. Huvudsaken är att den fungerar i de olika kommunerna, t. ex. genom konsumentnämnder, som kanske är den bästa formen, eftersom verksamheten genom sådana får en annan status än i kommittéer, som kanske inte på samma sätt har kommunerna bakom ryggen. Vad vi är ute efter är en fungerande lokal konsumentverksamhet.

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för det svaret, Karin Nordlander. Vpk har alltså den uppfattningen att det är kommunerna som skall ha ansvaret för de konsumentpolitiska frågorna, och dessutom att konsumentverksamheten

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

Pris- och konsumentfrågor, m. m.

ute i kommunerna skall ledas av ett förtroendemannaorgan, nämligen konsumentnämnden.

KARIN NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ja, jag tycker att det är kommunerna som skall sköta denna verksamhet. Men om kommunerna inte reagerar och ingenting händer, måste riksdagen och regeringen säga ifrån att någonting nu måste göras.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort, även om det känns ganska frestande att något blanda sig i den nu senast förda debatten. Jag skall avstå från det men vill konstatera – tyvärr har jag på senare tid redan haft anledning att framhålla det från denna talarstol – att det finns en oro bland stora konsumentgrupper i dag. Denna oro måste tyvärr vidimeras av den konsumenternas intresseorganisation som finns i det svenska samhället och som också bedriver en omfattande verksamhet på den marknad där konsumenterna har att uppträda.

Det är bekymmersamt i dag. Många hushåll är hårt pressade. Vi vet också att i förlängningen av den här situationen är det svårigheter för handeln. Det talas om krisbranscher, och vi har väl all anledning att noga följa utvecklingen inom handeln. Det kan vara nästa krisbransch.

Nog om detta i dag. Jag tänkte bara få ta kammarens tid i anspråk för att något kommentera utskottets yttrande i anledning av motionen 794, som är väckt av några socialdemokrater. Men innan jag gör det, herr talman, känner jag faktiskt ett behov, när jag har tagit del av näringsutskottets betänkande nr 64, att betyga utskottet både vördnad och tacksamhet för det fylliga betänkande som föreligger i de här frågorna. Jag tycker att det är föredömligt. Det vore önskvärt att vi i alla sammanhang här i riksdagen hade möjlighet att handlägga frågor på det sätt som näringsutskottet funnit skäl att göra. Jag tycker att det känns angeläget att säga det.

Så till motionen 794. Jag vill verifiera vad jag nyss sade om den fylliga behandlingen av dessa viktiga konsumentpolitiska frågor och nämna att motionen behandlas på s. 16–21 i betänkandet. Motionen gäller ett anslag till konsumentverket som i propositionen rubriceras Undersökningsverksamhet m. m. Det anslaget har tidigare varit rubricerat Forskning m. m., och i vår motion har vi föreslagit rubriken Forsknings- och utvecklingsarbete.

Nu kan självfallet frågan ställas: Är detta bara en lek med ord? Nej, det vill jag bestämt bestrida. Jag tror att det är viktigt att vi betänker att rubriker i sådana här sammanhang kan bli missvisande och kan föra tanken vilse och faktiskt också medföra en successiv och jag skulle vilja säga smygande förändring av verksamheter som vi tidigare har lärt känna. Vi motionärer kände en viss oro för det, när vi tog del av budgetpropositionen på den här punkten.

Vi pekar på hur viktigt det är att konsumentverket också fortsättningsvis stöder en målinriktad forskning och att den helst mer än tidigare kompletteras med utvecklingsarbete och försöksverksamhet som bedrivs av studie-

förbunden, kooperativa och fackliga organisationer, kommuner m. fl. Vi kände som sagt en oro för att det var fråga om en förändring bort från en sådan verksamhet.

Nu säger utskottet – och det har också understrukits av Arne Blomkvist – att så är icke fallet, och det tycker jag är tillfredsställande att få notera. Jag ber att få citera vad utskottet skriver på s. 20, längst ner: "Utskottet uppfattar inte handelsministerns uttalande som uttryck för en avsikt att åstadkomma en ändrad inriktning av den verksamhet som finansieras genom anslaget. Enligt utskottets mening saknas också underlag för beslut av den innebörden. Fastmer synes det betydelsefullt att verksamheten får utvecklas kontinuerligt och att de forskare som har fått intresse för och erfarenhet av konsumentpolitisk forskning stimuleras till fortsatt medverkan."

Jag tycker att det är bra att det sägs så klart ut av utskottet. Det kommer i varje fall utifrån motionärernas synpunkt att ses som ett undanröjande av den oro som vi hade anledning att känna på den här punkten.

Jag delar utskottets uppfattning när det skriver att det är viktigt att konsumentverket utformar mera långsiktiga program för sin forskningsverksamhet än vad som funnits hittills. Som framgår av betänkandet har konsumentverket också meddelat att det avser att åstadkomma dylika program. Det är värdefullt.

Utskottet säger också att man förutsätter att forskningen och den konsumentpolitiska studieverksamheten anknyts till varandra. Vi motionärer tycker att det är viktigt att utskottet har velat uttrycka sig så klart och därmed understrukt de värderingar som är våra och som är framförda i motionen.

Låt mig till sist ändå göra en liten erinran mot utskottet. Man säger att med hänsyn till att en väsentlig del av anslagssumman är avsedd för kursverksamhet ter sig motionärernas förslag till anslagsrubrik mindre lämplig. Vår anslagsrubrik är alltså Forsknings- och utvecklingsarbete, och där har jag litet svårt att följa med utskottet. Jag tycker att det är ganska lämpligt att ett arbete som i hög grad skall bedrivas tillsammans med studieförbund och ideella folkrörelser betecknas som utvecklingsarbete, för vilka är det som har stått för utveckling i skilda avseenden i det svenska samhället om inte just folkrörelser och studieförbund? Därför har jag i det fallet en annan mening än utskottet.

Jag tycker dock inte att det finns anledning att från den utgångspunkten yrka bifall till motionen, med hänsyn till att utskottet i övrigt i sin skrivning så klart givit uttryck för de värderingar och önskemål som vi har burit fram i motionen. Jag har alltså, herr talman, inget yrkande på den här punkten.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Rent allmänt sett har Sverige en effektiv och väl fungerande varuhandel, såväl inom parti- som detaljhandelsleden, vilket är till stor fördel för såväl konsumenterna som för samhället i sin helhet.

Varudistributionen har genomgått en snabb utveckling. Vi har fått en ny struktur med enheter av växlande storlek som i samverkan byggt upp en

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

Pris- och konsumentfrågor, m. m.

Måndagen den
29 maj 1978

*Pris- och konsu-
mentfrågor, m. m.*

effektiv varudistribution med hög produktivitet.

Handelns strukturomvandling har på senare tid kännetecknats av en ökad närorientering. Nya former av närbutiker, s. k. servicebutiker, har etablerats i allt större utsträckning. Utvecklingen för dessa enheter är mycket positiv.

Men denna bild finns inte överallt i samhället. Strukturomvandlingen i glesbygden går i en annan riktning. Den sammanhänger med både vikande kundunderlag och den snabba kostnadsutvecklingen. Det är därför angeläget att man med olika åtgärder söker stödja företag i glesbygd, så att även människor i dessa områden i landet kan få sitt servicebehov tillgodosett.

Som ett led i detta syfte kan vi se riksdagsbeslutet från hösten 1977 med bl. a. ökat investerings- och driftstöd till butiker.

Enligt de riktlinjer som då godtogs av riksdagen kan t. ex. driftbegränsade ramar utgå till dagligvarubutik, försäljningsställe för drivmedel eller, om särskilda skäl föreligger, till varubuss som säljer dagligvaror. Driftstödet är att betrakta som en ersättning från staten för en samhällsviktig funktion som inte kan fullgöras på affärsmässiga grunder.

Butikernas möjligheter att fortleva är direkt beroende av kundunderlaget.

I detta sammanhang kommer regionalpolitiken in i bilden. Det finns ett nära samband med samhällets service i övrigt. När sådan service dras in – det kan t. ex. gälla järnväg, post etc. – då skapar samhället indirekt svårigheter för butikerna i sådana områden.

Om man inte kan hålla kvar sådan service, bör enligt min mening butiker eller lanthandel i sådana områden kunna bli ombud för olika samhällstjänster och få en rimlig ersättning för detta.

I samband med riksdagsbehandlingen förra året av distributionsfrågorna kunde vi konstatera, att konsumentverket fått regeringens uppdrag att undersöka vilka servicefunktioner som skulle kunna tillföras glesbygdshandeln, och som kan bidra till ett förbättrat underlag för denna handel. Utan tvivel är lanthandeln en resurs, som skulle kunna utnyttjas mera än vad som nu sker.

Butiker i glesbygd kan med fördel bli ombud för t. ex. post, järnväg och apotek – kanske också för arbetsförmedling och försäkringskassa. Butikerna kan åta sig stugförmedling, biblioteksverksamhet, försäljning av jakt- och fiskekort och annat som kan betjäna turismen, de kan se till att tidningar och tidskrifter är tillgängliga, liksom drivmedel.

Den lokala detaljhandeln kan också vara lämplig att sköta leveranser av skilda slag till kommunala inrättningar som skolor, ålderdomshem, sjukhus etc.

Det är glädjande att regeringen och handelsministern tagit itu med dessa vitala glesbygdsproblem, och vi inväntar nu – som näringsutskottet påpekar i det betänkande som kammaren nu behandlar – konsumentverkets utredning. Detta uppdrag, som lämnades i samband med regeringens distributionsproposition, väntas bli klart inom den närmaste månaden.

Därutöver vill jag erinra om att en särskild glesbygdsdelegation under industridepartementet inrättades våren 1977. Dess uppgift är att bereda,

samordna och intensifiera regeringens glesbygdsinsatser.

Jag har velat erinra om detta, herr talman, för att visa att man på flera sätt kan förbättra förutsättningarna för handeln i glesbygd. En tredje möjlighet som jag kan peka på är de medel som ställs till förfogande inom regionalpolitiken. Det ankommer redan nu på såväl lokala som regionala organ att inom ramen för det fortlöpande länsplaneringsarbetet överväga åtgärder för att förbättra den lokala servicen. Det är ett av de tre huvudmål som ställts upp för regionalpolitiken, nämligen att tillförsäkra människorna i alla delar av landet sysselsättning, service och god miljö.

Ett system med driftstöd får inte bli en normal företeelse. Som allmän princip måste gälla att stimulansåtgärder skall sättas före direkta stödåtgärder. Utskottet anser för sin del att det på nuvarande stadium inte finns anledning att ompröva fjolårets principbeslut om driftstödet.

Jag skall därefter kommentera vpk-motionen om lokala konsumentkommittéer. Utskottet konstaterar att ca 60 % av kommunerna redan har en dylik verksamhet. Av kommuner med mer än 30 000 invånare har ca 80 % konsumentverksamhet. Ett 60-tal kommuner har en särskild konsumentnämnd.

Man får – som utskottet påpekar – bedöma utbyggnadstakten mot bakgrund av kommunernas ekonomiska situation. Vi kan emellertid, trots att den ekonomiska situationen inte är särskilt ljus, räkna med en fortsatt utbyggnad.

Utbyggnadstakten måste dock avgöras av kommunerna själva. Med hänvisning till principerna för den kommunala självstyrelsen kan inte utskottet biträda motionskravet på särskilda regeringsåtgärder.

I motionerna 800 och 1648 aktualiseras frågan om ändrad arbetsfördelning mellan statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket vad gäller prisinformation.

Utskottet anser att nuvarande förhållande gällt alltför kort tid för att en omprövning skall vara motiverad. Utskottet utgår ifrån att det råder ett bra samarbete mellan myndigheterna och understryker som sin mening att man ägnar stor uppmärksamhet åt prisfrågorna.

Utskottet tar alltså inte ställning till organisationsfrågan, och jag delar denna bedömning. För egen del vill jag emellertid tillägga att om det skulle visa sig kvarstå oklarheter på detta område bör enligt min personliga mening motionärernas förslag bli föremål för förnyat övervägande.

Vid behandlingen av motionen 794 framhåller utskottet beträffande ändringen av anslagsrubriken "Forskning" till "Undersökningsverksamhet" att man inte uppfattar handelsministerns uttalande vara en avsikt att åstadkomma en ändrad inriktning av den berörda verksamheten. Avsikten har enbart varit, som Hans Alsén nyss påpekade, att det nya namnet mera direkt skall anknyta till den verksamhet som finansieras genom anslag. Ett enigt utskott har inte funnit skäl till erinringar på denna punkt.

Vad sedan gäller långsiktigt forsknings- och utvecklingsarbete på konsumentområdet har utskottet inhämtat att ett sådant program är under utarbetande inom konsumentverket. Utskottet uttalar därvid att man finner

Nr 156

**Måndagen den
29 maj 1978**

Pris- och konsumentfrågor, m. m.

denna planering angelägen. I detta sammanhang bör den i motionen berörda frågan om en närmare anknytning mellan forskningen och den konsumentpolitiska studieverksamheten kunna aktualiseras. Något särskilt uttalande av riksdagen utöver vad utskottet anfört finner utskottet inte motiverat, om riksdagen nu lämnar vad utskottet anfört utan erinran.

Slutligen vill jag också rikta ett tack till Hans Alsén för hans erkännande av utskottets redovisning i betänkandet, och med hänvisning till denna redovisning ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

ESSEN LINDAHL (s):

Herr talman! Jag har för avsikt att säga några ord om motionen 800 rörande prisinformationen till konsumenterna.

I motionen framhålls att det i nuvarande ekonomiska läge för den enskilde konsumenten är viktigare än någonsin att få aktuell och tillförlitlig information på prisområdet. Inte minst gäller detta i fråga om livsmedel och andra dagligvaror som väger tungt i hushållens budget.

I den här motionen ges uttryck för uppfattningen att statens pris- och kartellnämnd med sin tidigare erfarenhet av en brett upplagd informationsverksamhet i prisfrågor är bäst skickad att planera och genomföra konsumentupplysande åtgärder på detta område. Ansvaret skulle då komma att åvila samma myndighet som genom sin prisövervakning och prisundersökningsverksamhet förfogar över den största sakkunskapen och det faktaunderlag som krävs för att informationen skall bli tillförlitlig.

Sedan några år tillbaka är det konsumentverket och inte pris- och kartellnämnden som har till uppgift att svara för en viktig del av samhällets information till konsumenterna i prisfrågor. En ändrad arbetsfördelning, som även innefattade överföring av vissa personella och ekonomiska resurser, genomfördes 1975.

Det finns enligt min mening nu skäl att mot bakgrund av vunna erfarenheter ompröva denna ansvarsfördelning.

Näringsutskottet har den här våren haft så många och stora frågor att behandla att man inte kan begära att en enskild motion skall bli omsorgsfullt analyserad av utskottet.

När det gäller punkten om prisinformationen må det ursäktas mig om jag säger att utskottsbetänkandet är en aning tunt. I sakfrågan är det faktiskt inte mycket av argument som kommer fram.

Det sägs att det har gått alltför kort tid sedan den ändrade ansvarsfördelningen mellan konsumentverket och SPK genomfördes för att man nu skulle kunna besluta att gå tillbaka till den gamla ordningen. Och man försäkrar att samarbetet mellan SPK och konsumentverket är mycket bra. Det är utmärkt med gott samarbete, men det är trots allt vad som kommer ut av samarbetet som är det viktigaste. Det är tre år som har gått, en inte alltför kort tid enligt min mening. Medan gräset gror dör kon, brukar man säga. Vi får hoppas att det inte blir så att medan det här samarbetet bara växer

och växer, glider det viktigaste – prisinformationen till konsumenterna – helt in i skuggornas rike.

Utskottets talesman anförde emellertid några positiva saker, och han sade sig vara öppen för en fortsatt diskussion. Jag noterar det med stor tillfredsställelse därför att jag tror att vi i dag har anledning att se framåt, tänka oss att en ändring på den här punkten ändå kan vara ganska rimlig och att vi får anledning att återkomma till frågan.

Tyvärr har det under senare år saknats tillräckligt med konkreta exempel på matnyttig information till konsumenterna i prisfrågor. Det kan vi alla konstatera. Men nu är syftet med min motion inte att klaga på någon viss myndighet. Jag vill tillägga att konsumentverket har många andra viktiga uppgifter som man sköter bra. Tanken är i stället att riksdagen skall rätta till en sak som vi riksdagsmän faktiskt själva har skulden till. Det är den konstiga uppdelningen mellan långsiktig och kortsiktig prisinformation jag tänker på. Den kan varken SPK eller konsumentverket lastas för, utan det är vi riksdagsmän som har skulden.

Jag får när jag läser utskottsbetänkandet en känsla av att även utskottet innerst inne tycker att det här är litet galet. Jag noterar med glädje att utskottet alltså inte ställer sig helt och hållet negativt till den propå jag framförde i min motion, utan så att säga lämnar dörren på glänt – man vill bara avvakta litet till. Mot den bakgrunden noterade jag med tillfredsställelse vad utskottets talesman här anförde.

Jag skulle kunna formulera mina slutord på följande sätt: Anser man i näringsutskottet att de stora konsumentgrupperna våren 1978 har anledning känna tillfredsställelse med den prisinformation som samhället genom dess olika organ svarar för?

Det är den ena frågan. Den andra frågan lyder: Anser man i näringsutskottet att prisinformationen blivit bättre eller sämre sedan konsumentverket tog över för tre år sedan?

Herr talman! Jag har för dagen inget yrkande. Vi motionärer återkommer i denna fråga.

STEN SVENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av Essen Lindahls frågor och med hänvisning till mitt tidigare anförande vill jag framhålla att det är viktigt att verksamheten noga följs upp. Vi får anledning att återkomma till dessa frågor längre fram.

Jag uttalar detta inte minst mot bakgrund av att vi nyligen tog ställning till stora förändringar på varudistributionens område med anledning av distributionsutredningens förslag. Detta skedde i höstas, och nu anslår vi medel såsom en uppföljning av de åtgärder som vi då beslutade om. Vi måste här avvakta händelseutvecklingen. I det sammanhanget skall vi självfallet uppmärksamma de informationsfrågor som Essen Lindahl berört.

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

Pris- och konsumentfrågor, m. m.

Måndagen den
29 maj 1978

*Pris- och konsu-
mentfrågor, m. m.*

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag borde kanske ha avstått från att begära ordet, men eftersom jag anser att Essen Lindahl tolkar in så mycket – dels i de skrivningar som finns i utskottsbetänkandet, dels den personliga uppfattning som utskottets talesman här gjorde sig till tolk för – tar jag mig friheten att citera ett stycke på s. 4 i betänkandet, vilket hela utskottet står bakom:

”De riktlinjer för prisinformationen som fastställdes år 1975 har enligt utskottets mening gällt alltför kort tid för att en omprövning av dem skall vara motiverad. Utskottet utgår från att konsumentverket ägnar stor uppmärksamhet åt prisfrågorna och att en fortsatt nära samverkan mellan SPK och konsumentverket eftersträvas av båda parter.”

Påståendet i motionen att den här informationen inte prioriteras särskilt högt i konsumentverkets arbetsprogram är ett uttalande som motionären får stå för. Jag anser att det är en orättvis bedömning av konsumentverkets verksamhet på det här området. Det är alldeles uppenbart att det i nuvarande kärva ekonomiska läge är riktigt att konsumentverket sätter in resurser på detta område.

Utifrån de resurser som konsumentverket har prioriterar man även denna verksamhet. Jag anser att Essen Lindahl, när han talar om behovet av insatser, underskattar de resurser som konsumentverket sätter in. De överstiger väsentligt de personella och ekonomiska resurser som överfördes från SPK till konsumentverket.

Herr talman! Jag yrkar ännu en gång bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 64.

ESSEN LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Enligt min mening har konsumenterna ett stort behov av en intensifierad prisinformation. Den uppfattningen delas förhoppningsvis också av Arne Blomkvist. Det har faktiskt blivit sämre under de senaste åren. Förr hade vi exempelvis lokala prisundersökningar, som var av mycket stort intresse.

Sten Svensson talade om behovet av service i glesbygderna. Det är inte bara fråga om service utan också fråga om priser. Man gjorde jämförande prisundersökningar mellan exempelvis kooperativ resp. privat handel, stormarknader och närbutiker, begränsade varusortiment i en del butiker och exklusiva delikatessbutiker, prisjämförelser mellan Norrland och södra Sverige, mellan städer och landsbygd. Det var sådana undersökningar som för några år sedan spelade en mycket viktig roll i konsumentpolitiken i vårt land. Dessa undersökningar följdes sedan upp av en intensifierad lokal prisinformation. Det är mot bakgrund av den försämrade verksamheten som jag tagit upp dessa frågor.

Det vore därför enligt min mening ett rationellt grepp, om SPK finge tillfälle att svara för den prisinformation till allmänheten som bygger på SPK:s egna undersökningar.

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte att Essen Lindahls uttalanden om de insatser som konsumentverket gör på detta område skall få stå oemotsagda.

Det pågår ett aktivt arbete på detta område med tanke på de resurser som konsumentverket har. Av Essen Lindahls uttalanden får man intrycket att konsumentverket har obegränsade resurser. Tvärtom har riksdagen givit konsumentverket nya uppgifter. Samtidigt har man inte ställt de personella och ekonomiska resurser som behövs till verkets förfogande.

Men när Essen Lindahl säger att några aktiviteter inte pågår på detta område, tycker jag nog att han är orättvis. Det har pågått och pågår en mycket aktiv prisinformation. Projekt har startats i olika sammanhang. Det gäller påverkan på handeln, det gäller ett faktaunderlag om mat och matpengar, ett mycket omfattande arbete, det gäller en rad artiklar i tidningen Råd och Rön just om prisfrågor. Det gäller faktablad om kreditköp och om kostnader för livsmedel. Till sist och inte minst gäller det jämförpriserna.

Jag skulle, herr talman, kunna fortsätta men jag slutar uppräknningen här. Jag vill bara peka på att med denna redovisning har jag mycket kortfattat visat att det pågår ett aktivt arbete när det gäller prisinformation men alldeles uppenbart är att med ökade resurser skulle Essen Lindahls önskemål kunna tillgodoses i större utsträckning än hittills.

ESSEN LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Arne Blomkvist säger gång på gång att uttalandena får stå för min egen räkning, och jag har inte heller utgått ifrån något annat.

Jag kan i och för sig konstatera att Arne Blomkvist är en skicklig talesman för konsumentverket och dess styrelse som han själv sitter i – han företräder dem bra – men jag skulle vilja fråga om Arne Blomkvist som ledande svensk kooperatör är lika tillfredsställd med den prisinformation som sker f. n. Man kan naturligtvis säga att jag inte har lika stor erfarenhet av det här arbetet som Arne Blomkvist, men när han säger att alla dessa uppgifter får stå för min egen räkning, så kan jag ändå säga att jag inte är ensam om att företräda uppfattningen att det var en intensivare prisinformation för några år sedan, när SPK hade hand om uppgiften.

Willy Maria Lundberg torde inte vara alldeles obekant. Hon skrev häromdagen i Hem och Fritid: "Det stora flertalet familjer i vårt land får i år ökade svårigheter att balansera inkomster/utgifter. Tidigare när besvärliga prishöjningar periodvis drabbade konsumenterna fanns SPK, statens pris- och kartellnämnd, med sina brandkårsuttryckningar. För två år sedan beslöt emellertid riksdagen att de årliga 1,5 miljoner som SPK förfogat över till direkt prisinformation åt konsumenterna skulle överföras till Konsumentverket. Tanken var god: koncentrerad konsumentupplysning = ökad effekt."

Willy Maria Lundberg konstaterade emellertid mot den här bakgrunden att det inte blev någon effekt. Det blev i stället en försämring, och hon beklagar att denna förändring kom till stånd.

Jag förstår att man inom näringsutskottet tycker att tre år är en för kort tid

för att kunna göra en definitiv bedömning av dessa frågor, men jag tror att tiden arbetar för att man skall återgå till den gamla ordningen. Den var effektivare och bättre än det system som vi nu tillämpar.

Talmannen anmälde att Arne Blomkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Efter denna replikväxling mellan en ledamot av konsumentverkets styrelse och en f. d. ledamot av SPK:s styrelse kan det vara intressant att konstatera att effekten av att riksdagsledamöter sitter i de statliga verkens styrelser tycks bli att dessa ledamöter i riksdagen blir företrädare för verken.

Jag tycker emellertid att det ligger mycket logik i vad Essen Lindahl säger om att samma myndighet bör ha hand om såväl prisövervakning som prisinformation. Naturligtvis talar Arne Blomkvist för sig själv, när han gör de mera allmänna bedömningarna av hur prisinformationen fungerat. Några sådana bedömningar gör inte utskottet, utan utskottet nöjer sig med att säga att de riktlinjer för prisinformationen som nu fastställts gällt under alltför kort tid för att en omprövning skall vara motiverad. Det innebär att vi mycket väl kan tänka oss att aktualisera frågan igen.

Under den förra regeringen skedde en successiv förskjutning av konsumentpolitiken från utbildning och konsumentupplysning mot vad som brukar kallas producentpåverkan, dvs. att myndigheten i konsumenternas ställe skall besluta vad som skall produceras.

För en liberal är konsumenten ekonomins huvudperson. Det är konsumenterna – i Sverige och utomlands – som skall avgöra produktionens inriktning och som skall styra varuutbudet. Av detta följer också att konsumenten ses som en självständig individ, kapabel att fatta egna beslut. Konsumentpolitikens tyngdpunkt bör därför vara att ge konsumenten verktyg att på ett rationellt sätt kunna fatta beslut, alltså att ge upplysning och utbildning.

Undantaget från detta är självfallet säkerhetsfrågorna. Konsumenterna har rätt till varor som inte är farliga – eller vilkas faror är klart utsagda. Därför är konsumentskyddslagstiftningen ett viktigt instrument vid sidan av konsumentupplysning.

Farorna med producentpåverkan är av tre olika slag:

För det första innebär strävan från myndigheternas sida att direkt påverka producenterna att myndigheterna – bortsett från de rena säkerhetsfallen – väljer över konsumenternas huvuden, därför att myndigheterna bättre än konsumenterna själva tror sig kunna tolka deras behov.

För det andra är myndigheternas kompetens för producentpåverkan med nödvändighet ganska begränsad. Dels kan myndigheterna knappast veta vad konsumenterna önskar och behöver, dels kan myndigheterna omöjligt ha saklig kännedom och kompetens på alla varu- och tjänsteområden.

För det tredje skapar producentpåverkan lätt ett beroendeförhållande: de

varor som släpps ut blir så att säga legitimerade av myndigheterna. Det blir svårare att ingripa i efterhand för en myndighet som har haft chansen att påverka produkten redan på planeringsstadiet. Självfallet har konsumentverket en viktig uppgift i att förmedla människors önskemål – som verket uppfattar dem – till producenterna. Men verket skall vara förmedlare, inte förmyndare.

Herr talman! Jag har nöjt mig med ett särskilt yttrande i utskottet och har inget yrkande här. Vad jag nu sagt berör ju inte direkt dagens anslagsfrågor, utan handlar om konsumentpolitikens långsiktiga utformning och inriktning, nämligen att svensk konsumentpolitik bör präglas av konsumentmakt, inte av konsumentverksmakt.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill gärna understryka det som Olle Wästberg i Stockholm sade. Den diskussion jag tidigare fört med Essen Lindahl bygger på de erfarenheter jag har som ledamot av konsumentverkets styrelse – det är ju därför som jag har möjlighet att påpeka för Essen Lindahl och för kammaren att en verksamhet pågår på detta område. Om jag sedan, som ledamot av styrelsen eller inte, borde ha avstått från att ge den upplysningen, ankommer det på Olle Wästberg att avgöra. Själv tycker jag att man skall lämna sakuppgifter, om man har sådana att ge, eftersom ledamöterna i kammaren bör ha intresse av att ta del av den informationen.

Jag vill understryka att jag var noga med att läsa upp det avsnitt i vårt betänkande som hela utskottet stod bakom.

Jag skall inte ta upp någon debatt med Olle Wästberg om de principiella frågor som han vidrör i sitt yttrande. Låt mig dock säga att jag liksom utskottet – såvitt jag har uppfattat det riktigt står väl också Olle Wästberg bakom den skrivningen – har den uppfattningen att det är missvisande att, såsom motionärerna gör, sätta producentpåverkan och konsumentupplysning i motsatsställning till varandra.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag konstaterar att Arne Blomkvist och jag är överens om vad utskottet har sagt om prisinformationen, dvs. att det är enbart tidsfrågan som har varit avgörande för utskottets ställningstagande.

Det är självfallet så att producentpåverkan och konsumentupplysning inte står i något absolut motsatsförhållande till varandra, om man inskränker t. ex. producentpåverkan till att handla om rena säkerhetsfrågor.

Vad jag har tagit upp är den förskjutning i tyngdpunkten i konsumentpolitiken som har skett från en mer utpräglad utbildnings- och upplysningverksamhet till att det är myndigheten som skall bestämma i konsumenternas ställe. Detta är en olycklig tyngdpunktsförskjutning.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

Pris- och konsumentfrågor, m. m.

Punkterna 1–11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 12

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1305 av Karin Nordlander m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 64 punkten 12 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1305 av Karin Nordlander m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 266

Nej – 10

M o m . 2 – 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 13–19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 3 Sveriges exportråd, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:66 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser vissa anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde och propositionen 1977/78:161 om finansiering av handelssekreterarkontor i Paris jämte motioner.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Sveriges exportråd)

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bilaga 14 (handelsdepartementet) under punkten B 1 (s. 31 f.) föreslagit riksdagen att till Sveriges exportråd för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 3 410 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:1640 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 8) hemställts att riksdagen till Sveriges exportråd (handelsdepartementet) för budgetåret 1978/79 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 3 milj. kr. förhöjt reservationsanslag av 6 410 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 bilaga 14 punkten B 1 och med avslag på motionen 1977/78:1640 yrkandet 8 till Sveriges exportråd för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 3 410 000 kr.

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Ivar Högström, Wivi-Anne Radesjö och Sivert Andersson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 bilaga 14 punkten B 1 och med bifall till motionen 1977/78:1640 yrkandet 8 till Sveriges exportråd för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 6 410 000 kr.

WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och tänker inte använda den anmälda tiden. Jag tänker endast ta upp punkten 1. Sveriges exportråd i näringsutskottets betänkande nr 66, då punkten 8 i vår partimotion, nr 1640, berör den delen. I motionen har vi framfört ett yrkande på en ökning av reservationsanslaget till Sveriges exportråd med 3 milj. kr.

En liten motivering för denna utsvävning är kanske på sin plats, då det ju i övrigt oftast är oppositionen som får föra den återhållsamma budgetpolitiken i den nuvarande riksdagen.

Som vi väl alla är rörande eniga om måste vi få i gång hjulen igen i våra industrier och företag. Vi är också medvetna om att det fordras kraftigt ökade insatser i vad gäller marknadsföring på exportsidan. De flackliga organisationerna har också ägnat stor uppmärksamhet åt dessa problem. Det har bl. a. bedrivits studiekampanjer i ämnet. Marknadsföring på export skall givetvis skötas av företagen, men vi anser att företagen i nuvarande konjunkturläge inte klarar av detta själva, utan Sveriges exportråd bör ges ytterligare resurser för att stödja forskning och utveckling på marknadsföringsområdet. Vi kan inte förvänta att exportföretagen framöver skall kunna såsom tidigare strängt taget bara gå ut i världen och tala om att vi har svenska produkter att sälja, och då skall köparna rusa till. Nej, i dag är konkurrensen på världsmarknaden

Nr 156

**Måndagen den
29 maj 1978**

*Sveriges exportråd,
m. m.*

Måndagen den
29 maj 1978

*Sveriges exportråd,
m. m.*

mördande, och det ställs kanske alltför stora krav på företagens insatser. Framgångarna skiftar också mellan olika företag på exportmarknaden.

Det här problemet framstod kanske för många mycket klart när vi i TV för någon dag sedan fick bevis på att vår aktivitet är alldeles för svag på expansiva marknader. Inslaget som jag vill hänvisa till gällde Huston i Texas, där svenska företag tydligen lyser med sin frånvaro. Där fanns japanska, tyska och även andra länders industrier väl företrädna men inga svenska, detta trots att marknaden där efterfrågar en lång rad produkter där svensk industri tekniskt ligger långt framme. Därför menar vi att det finns starka skäl för staten att gå in via Exportrådet och ge stöd till forskning och utveckling inom marknadsföringsområdet. Det bör ske genom att en särskild enhet inrättas. Då bör det i enlighet med vår socialdemokratiska motion anslås ytterligare 3 milj. kr. till Sveriges exportråd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen vid näringsutskottets betänkande nr 66.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! När jag åkte hem i middags satt jag och läste en tidning. Det stod i den: Att exportera eller dö. Det var i och för sig en överdrift, men det fanns mycket av sanning i den. Rubriker som Exportera mera möter man allt oftare, och sådana är båda angelägna och viktiga. Vi måste inrikta oss på att arbeta hårt för att återta förlorade marknadsandelar och samtidigt skaffa oss nya för att komma ifrån ett besvärande underskott i våra affärer med utlandet. Detta innebär att allt större krav måste ställas på den svenska varuexporten i framtiden. Vi har i dag ett stort underskott i vår bytesbalans. Det är en huvudvärk som vi haft i ett antal år. I ett längre perspektiv är det nuvarande förhållandet ohållbart. Vi kan inte i längden förlita oss på utländska lån för att behålla vår standard, samtidigt som vi får räkna med att utlandsturismen och biståndet ökar. Det är i detta perspektiv som den svenska varuindustrin har en nyckelroll och i samband därmed dess exportframgångar.

Den svenska exporten minskade i volym med ca 1 % under 1977 medan världshandeln ökade med ca 5 %. Förlusten av marknadsandelar fortsatte alltså under 1977. Under fjärde kvartalet påbörjades en återhämtning för exporten som fortsatte under det första kvartalet 1978 – en glädjande vändning av en negativ trend, eftersom exportföretagen genom lönsam export tryggar företagens existens och utveckling och därigenom bidrar till hög sysselsättning.

Under fyra punkter i näringsutskottets betänkande nr 66 behandlar vi anslagsfrågor som berör ett viktigt område som har avgörande betydelse för våra exportframgångar, nämligen resurstilldelningen över budgeten till Sveriges exportråd, handelssekreterarorganisationen, exportfrämjande åtgärder och utbildning i internationell marknadsföring m. m. I samband därmed har vi också behandlat sju motioner.

Statens insatser är självfallet viktiga när det gäller exportfrämjande åtgärder. Men det räcker inte att enbart förlita sig till statliga åtgärder.

Företagen har sitt självklara ansvar och måste i eget intresse satsa på goda exportaktiviteter av olika slag. Men staten kan genom sin medverkan jämna vägen och underlätta exportansträngningar med sitt stöd till Exportrådet och handelssekreterarorganisationen.

Man kan då med anledning av den socialdemokratiska motionen fråga sig: Satsar inte staten tillräckligt på exportfrämjande åtgärder?

Årets förslag till exportfrämjande åtgärder belöper sig på drygt 32 milj. kr. Det är alltså inte det anslag som går till Exportrådet utan det är medel just för exportfrämjande åtgärder. Det är i förhållande till 1976/77 års anslag, som var på drygt 16 milj. kr. och som den socialdemokratiska regeringen föreslog, nära nog en fördubbling. Vi kan alltså konstatera att väsentliga förstärkningar av anslaget till exportaktiviteter gjorts av regeringen. Men det är också nödvändigt eftersom den tidigare socialdemokratiska regeringen i alltför hög grad eftersatte och försummade insatser på detta område. Mycket av den negativa utveckling vi nu upplever har sitt samband med detta. Man har alltså från svensk sida inte vidtagit några exportfrämjande åtgärder eftersom anslagen har varit för tunna.

Vi är i näringsutskottet överens om att kraftiga åtgärder måste vidtas för att stödja svenska företags exportansträngningar. Vi som står för utskottsmajoriteten anser att projektmedlen för nästa budgetår är väl tilltagna; de kan användas till en lång rad aktiviteter, såväl bransch- som länderinriktade. Det mest positiva vi har tagit ställning till tidigare är ju just satsningen på exportdirektör att hyra. Det innebär att sex sju företag inom ungefär samma område slår sig ihop och får hjälp av en sakkunnig. På det sättet får de också mycket av lärdom när det gäller exportarbetet.

Wivi-Anne Radesjö tog upp den socialdemokratiska reservationen under punkten 1. Reservanterna yrkar på ett med 3 milj. kr. förhöjt anslag utöver vad som är föreslaget till Sveriges exportråd. Dessa medel, menar reservanterna, skall användas till forskning om och utveckling av internationell marknadsföring.

Det är rätt så intressant. Jag har försökt ta reda på i vilken omfattning man bedriver forskning runt om i världen just om internationell marknadsföring. Det har varit svårt att hitta länder som har en särskild forskningsorganisation när det gäller marknadsföring. Marknadsföring är ju någonting som man har experter för inom resp. organisation, som handelssekreterarna vid Exportrådet. De gör fältundersökningar av vilka marknader som är lämpliga för vissa speciella varor och sprider sedan resultatet av sina undersökningar till de företag som begärt dessa upplysningar.

Reservanterna har tänkt sig att man vid Exportrådet skall ha en liten grupp som håller i dessa pengar. Jag förmodar att ni menar att forskningen skall läggas vid något universitet här i Sverige, där man har den kompetens som erfordras just för att bedriva forskning på marknadsområdet, så att man kan vaska fram något praktiskt resultat.

Man kan, som jag tidigare sade, ifrågasätta om den av reservanterna föreslagna forskningen är det mest angelägna projektet att anslå medel till. Utskottsmajoriteten anser det betydligt viktigare att den svenska industrin

får ett bättre internationellt perspektiv och bättre marknadsbedömning. Det krävs alltså att vi vet vad som händer i den omgivning som bestämmer vår industris konkurrensförmåga, om den svenska industrin skall fungera bra i sina exportaktiviteter. Inom den i årets budget föreslagna anslagsramen finns utrymme för aktiviteter av olika slag och möjligheter att stärka kunskapen om olika marknader. Utskottsmajoriteten är därför inte beredd att tillstyrka en höjning av anslaget utöver vad regeringen föreslår i propositionen.

I detta utskottsbetänkande tar vi under punkten 2 upp handelssekreterare. Som framgår av rubriken på betänkandet gäller det en framställning om att få inrätta handelssekreterarorganisation i Paris. Utskottet biträder detta förslag.

Under samma punkt behandlar vi motionen 1287, i vilken man hemställer om förslag till inrättande av ett handelssekreterarkontor i Söul.

Utskottet anser att det finns skäl att ta fasta på påpekandet att Ostasien är ett område i snabb ekonomisk tillväxt och att man från svenskt håll mera aktivt bör bearbeta det. Svenska exportfrämjande organisationer bör beakta detta. Utskottet anser också att Exportrådet bör följa denna utveckling.

Det är alldeles klart att Ostasien på vissa håll är mycket expansivt. Man räknar med att Sydkorea på 1980-talet skall ha en import på omkring 100 miljarder i svenska kronor räknat. Svensk industri har under detta år gjort starka inbrytningar. När vi diskuterade förslaget till exportkrediter redovisade exportkreditnämnden för utskottet att man när det gäller Sydkorea har framställningar om exportkrediter på 1 030 milj. kr. Det är inte säkert att dessa inledande avtal fullföljs, men t. ex. Asea har goda utsikter att göra stora affärer i transformatorer. Därför anser vi att det är viktigt att detta område noga uppmärksammas, inte bara av Exportrådet utan även av handelsdepartementet.

Herr talman! Jag skall sluta med detta. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Det är, Sven Andersson, en ny enhet inom Exportrådet som vi menar bör inrättas med särskilda experter som tar hand om forskning och utveckling på marknadsföringsområdet. Genom anknytningen till Exportrådet får vi garantier för att en praktiskt inriktad forskning kommer till stånd.

Det anslag som är upptaget i propositionen skall enligt avtal gå till personal- och ekonomiadministrativ förvaltning av handelssekreterarorganisationen. Anslaget är endast uppräknat för pris- och löneökningar med 300 000 kr., men det är utöver detta vi vill ha 3 miljoner för att kunna inrätta den här nya enheten.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Som jag tidigare sade har anslaget för exportfrämjande åtgärder ökat väsentligt. Och det är inte forskningssidan som är den mest angelägna här.

Inom ramen för anslaget finns det resurser. Men vad som är viktigt för svensk industri är att veta vilka marknader som det finns möjligheter att gå ut med våra produkter på. Därför har regeringen genom det beslut vi fattade i samband med förslaget om mindre och medelstora företag i december möjliggjort för varje nyexportör att få ett bidrag på 4 000 kr. för att igångsätta förberedande marknadsundersökningar, t. ex. genom någon handelssekreterare.

Det anslag som går till Sveriges exportråd gäller däremot, som Wivi-Anne Radesjö alldeles riktigt säger, lönekostnader o. d. Sveriges exportråd är ju det organ som håller samman handelssekreterarorganisationen och gör vissa förberedande arbeten åt denna.

Vi förutsätter att anslaget under punkten 3 i utskottsbetänkandet ger tillräckligt utrymme för exportfrämjande åtgärder som även inkluderar om inte forskning så ändå det viktigaste, att skaffa fram kunskaper om marknader och varuelfterfrågan som passar för svensk industri.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Wivi-Anne Radesjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 66 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Wivi-Anne Radesjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	– 144
Nej	– 121
Avstår	– 9

Punkterna 2–6

Kammarén biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Föredrags

Utrikesutskottets betänkande

1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:173 om medel för det nordiska ministerrådets allmänna budget år 1979 m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Måndagen den
29 maj 1978

*Premierna vid
utbildning till re-
servofficer*

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:25 med anledning av propositionen 1977/78:151 om höjning av premier vid utbildning till reservofficer jämte motion.

I propositionen 1977/78:151 (försvarsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att godkänna vad föredragande statsrådet hade förordat beträffande premier vid utbildning till reservofficer.

I propositionen hade föreslagits att utbildningspremierna till reservofficersaspiranter skulle höjas för reservofficerskurserna I vid armén och kustartilleriet från 6 000 till 7 500 kr. samt vid flygvapnet från 4 000 till 5 500 kr. och premierna för reservofficerskurserna II från 6 000 till 10 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:1886 av Bengt Gustavsson m.fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade godkänna vad som förordats i motionen beträffande premier vid utbildning av reservofficer, innebärande att premierna för reservofficerskurserna I vid armén och kustartilleriet skulle höjas från 6 000 till 7 000 kr. samt vid flygvapnet från 4 000 till 5 000 kr. och premierna för reservofficerskurserna II från 6 000 till 8 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande premiebeloppen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:1886 godkände vad föredragande statsrådet hade förordat beträffande premier vid utbildning till reservofficer,

2. att riksdagen beträffande tidpunkt för genomförandet med anledning av propositionen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört.

Reservation hade avgivits av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen beträffande premiebeloppen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1977/78:1886 beslutade godkänna vad som i motionen hade förordats beträffande premier vid utbildning till reservofficer.

ERIC HOLMQVIST (s):

Herr talman! Låt mig allra först klart ge till känna att vi socialdemokrater som står såsom reservanter i detta betänkande sätter mycket stort värde på att det inom försvaret finns en bra och tillräckligt stor reservofficerskår.

Både när det gäller det aktiva befälet – eller yrkesofficerarna som vi nu säger

– och när det gäller reservofficerarna har det då och då uppstått svårigheter att rekrytera i tillräckligt antal. Gång efter annan har man också försökt analysera orsakerna till dessa svårigheter. I dag skall vi ta ställning till endast en del av detta problemkomplex.

Premierna till dem som genomgått utbildning till reservofficer är ju inte hela den förmån som de åtnjuter. Premierna utgör dock en betydelsefull del. De som genomgår både den första och den andra kursen får 12 000 kr. i premier. Det är således fråga om kurser som pågår under vardera ca tre månader, sammanlagt ungefär ett halvår. Men till den nämnda summan kommer sedan dagpenning och förmånen av mat, kläder, husrum, resor osv.

Det är mycket svårt att bilda sig en klar uppfattning om vad allt detta är värt i pengar. Särskilt som alla förmånerna är skattefria kan det vara svårt att fastställa vad de i realiteten motsvarar. Jag skulle dock tro att de representerar ett värde i dag på någonstans mellan 20 000 och 25 000 kr. för de unga pojkar som under ett halvår genomgår denna utbildning. Om vi lägger ihop premierna och dagpenningen, kommer vi under alla förhållanden upp till 18 800 kr.

Nu föreslås det i propositionen en kraftig höjning för de båda reservofficerskurserna, nämligen 1 500 kr. ytterligare för den första och 4 000 kr. ytterligare för den andra. Det betyder att de 12 000 kronorna i premier skall ökas med närmare 50 %. Dagpenningen är vi inte tagit ställning till nu – den behandlas i annat sammanhang – men den höjdes mycket kraftigt för ett par tre år sedan.

Det är ju totalförmånerna som skall beaktas, och vi kommer fram till att dessa enligt det framlagda förslaget kanske kommer att ligga på närmare 30 000 kr. för den aktuella tiden, ett halvt år. Om vi försöker omvandla detta till ett belopp i obeskattade pengar, kommer vi – vilket kan vara överraskande – fram till att det rör sig om inkomster motsvarande över 100 000 kr. om året.

Vi har på socialdemokratiskt håll inte velat motsätta oss en viss höjning i alla fall, men vår höjning stannar vid 3 000 kr., dvs. ungefär 25 % av premiebeloppet, och det kan väl ganska väl svara mot kostnadshöjningarna under de senaste två till tre åren.

Jag behöver inte i denna församling beskriva nödvändigheten av en hård hushållning med pengar. Eftersom riksdagen dessutom i år har haft att ta ställning till de värnpliktigas önskemål om förbättringar och behandlat dem mycket snävt, har vi på socialdemokratiskt håll sagt oss att det inte kan vara rimligt att göra det stora påslag som är föreslaget i propositionen.

Det problem som det gäller kan inte lösas med premiehöjningar. Ser vi tillbaka, finner vi att det på vissa områden, nämligen inom flyget och marinen, har varit – och det är det fortfarande – konkurrens om att komma in på dessa kurser. Svårigheterna föreligger inom armén, dock inte heller där inom de rent tekniska grenarna utan huvudsakligen inom infanteriet.

Man ser alltså ett litet problem på en viss punkt men vill med anledning härav höja premierna över hela linjen, även där det i dag är en hård

Måndagen den
29 maj 1978

*Premierna vid
utbildning till re-
servofficer*

konkurrens om platserna. Anledningen till denna konkurrens är att det på vissa områden kan vara meriterande att vara reservofficer. Däremot är det när det gäller infanteriet knappast någon som vinner på att man genomgått en reservofficerskurs. Det gäller bara inom t. ex. det marina eller det tekniska området.

Vi har som sagt för vår del velat gå med på en begränsad höjning, och jag menar liksom mina partikamrater i utskottet, vilka också står bakom reservationen, att problemen på detta område måste lösas i annan ordning. Det har uttalats att den nya försvarsutredning som är tillsatt skall ägna sig åt frågan om värnpliktsförsvaret i dess helhet, och jag tror att det kan vara viktigt att man i det sammanhanget också undersöker, om det kan finnas några andra möjligheter att lösa denna fråga.

Jag såg i en notis i dag att man i år har lyckats få god anslutning även när det gäller arméns reservofficerare – 300 mot 150 i fjol. Det kan naturligtvis till en del bero på att man fått höra att riksdagen förmodligen skulle komma att höja premierna, men jag tror inte att detta har varit det avgörande, utan det är säkert läget på arbetsmarknaden. Det finns i dag ungdomar som föredrar att genomgå den här utbildningen i stället för att gå hemma och vara arbetslösa, och det gör de i så fall väldigt klokt i.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till den reservation som avgivits till betänkandet.

GUNNAR OSKARSON (m):

Herr talman! Riksdagen har vid flera tillfällen uttalat att reservbefälet är av stort värde för försvaret. Senast skedde detta när vi för kort tid sedan antog en ny befälsordning. Utöver att utskottet vid det tillfället underströk departementschefens uttalande om reservbefälets stora betydelse för förvarsmakten framhölls bl. a. att särskilt lämpade reservofficerare bör kunna utnyttjas i högre befattningar i krigsorganisationen och att det är nödvändigt att reservofficersrekryteringen förbättras.

Av den proposition som vi nu behandlar framgår också att rekryteringen till reservofficer är helt otillräcklig för det behov som finns och att rekryteringen måste öka högst avsevärt. Som Eric Holmqvist nyss påpekade gäller det först och främst infanteriet, men det är ju det truppslag som har det största antalet reservofficerare.

För att täcka behovet erfordras en rekrytering av 350 elever per år. Sedan flera år tillbaka har antalet antagna elever stannat under 200. Om man skall kunna fylla dels det årliga behovet, dels de stora vakanser som nu finns, skulle man under de närmaste tio åren behöva ett tillskott av 400 elever per år.

I denna situation är det, som departementschefen framhåller, nödvändigt att vidta kraftiga åtgärder för att stimulera till ökat deltagande i utbildning till reservofficer. Vad departementschefen nu föreslår är en uppräknig av utbildningspremierna för reservofficerskurs I och II. Även andra åtgärder än sådana som berör den ekonomiska ersättningen är, som Eric Holmqvist framhöll, angelägna. Det gäller bl. a. utbildningens uppläggning, tjänstgö-

ringsperioder samt utbildningens och tjänstgöringens meritvärdering. Men dessa frågor kommer att behandlas i den utredning som ÖB har att göra i samband med genomförandet av den beslutade nya befälsordningen, likaså av den nyligen tillsatta försvarsutredningen.

Den uppräknings som nu föreslås kan synas ganska kraftig, men som utskottet framhåller understiger de nya beloppen väsentligt de belopp som fastställdes 1967, om man gör en uppräknings enligt nettoprisindex. Enligt propositionen blir den sammanlagda summan för reservofficerskurs I och II, som sagts här tidigare, 17 500 kr. Om man skulle ha följt nettoprisindex, hade det sammanlagda premiebeloppet uppgått till ca 24 000 kr. Alltså motsvarar inte uppräknings på långt när den penningvärdeförsämring som vi upplevt sedan premierna kom till 1967.

Eric Holmqvist var också inne på vad eleven får i ersättning per månad under tiden för utbildning till reservofficer. Enligt propositionens förslag blir det ca 4 300 kr., men med uppräknings enligt nettoprisindex skulle månadsersättningen ha uppgått till 5 200 kr. Alltså även här, när man tar den sammanlagda ersättningen – premie och dagersättning – enligt propositionens förslag, hamnar vi betydligt lägre än det reella värdet av de sammanlagda förmånerna 1967.

Nu vill ändå socialdemokraterna pruta på premierna, och det finner utskottsmajoriteten märkligt, särskilt som skillnaden mellan majoriteten och reservanterna är ganska liten, inte mer än noga räknat 441 kr. per månad.

Det kan knappast ligga några besparingsskäl bakom så små summor. Det enda jag kan få fram är att man måste hävda en annan mening än departementschef och utskottsmajoritet. Det tycker jag är en svag motivering.

Får jag sedan bara säga till Eric Holmqvist att jag vet inte varför vi nu skall börja tala om beskattade eller icke beskattade medel eller göra omräkningar. Det har vi inte diskuterat tidigare. Vi två har dock vid många tillfällen diskuterat frivilligt försvar och frivilligt försvarsarbete, och jag vågar säga att vi vid nästan alla tillfällen varit rörande överens. Det tycker jag vi skulle kunna vara i dag också.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Per-Olof Strindberg (m).

ERIC HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om inte Gunnar Oskarson sade fel när han påstod att vi vill pruta premierna. Vi vill höja premierna, men inte fullt så mycket som Gunnar Oskarson vill.

Jag har inte gjort något försök att reda ut varför man gör den här sifferleken med utgångspunkt från 1967, men det är tämligen ointressant. Det har skett så kolossalt mycket förändringar sedan den tiden.

Jag tycker inte man behöver tala så mycket om skattefrihet, men det måste ändå vara en mycket betydelsefull faktor för den som känner till detta. Jag tror det är viktigt med informationen. Vi måste se till att pojkarna i dessa

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Premierna vid
utbildning till re-
servofficer*

*Premierna vid
utbildning till re-
servofficer*

åldersklasser blir informerade om vilka möjligheter som ligger i att genomgå reservofficersutbildning. Man får då visserligen ta på sig omaket att göra tjänst då och då, men även med hänsyn till detta tror jag det här är ett gott alternativ för många ungdomar.

Jag har inte mer att tillägga, men jag antar att det var en felsägning att vi skulle pruta, för det gör vi inte, utan vi föreslår en höjning.

GUNNAR OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Om det är så att Eric Holmqvist räknar från de premier vi har nu, är det inte fråga om prutning. När jag använde ordet prutning var det i förhållande till propositionens förslag, och då kan man inte komma ifrån att det är en prutning.

Varför talar vi om 1967? Jo, därför att då infördes dessa premier av en socialdemokratisk regering och en socialdemokratisk försvarsminister. Jag tycker det finns anledning att se efter vilket reellt värde de hade vid den tidpunkten och jämföra med dagens värde. Det anser jag inte vara helt ointressant.

Jag tycker att vi är överens om det mesta. Om vi nu är överens om reservofficerarnas stora betydelse för krigsorganisationen och att vi har stor brist, och att det är nödvändigt med åtgärder för att stimulera rekryteringen, och att premierna trots uppräknningen som departementschefen föreslagit ändå inte på långt när kommer till den realnivå de hade när de infördes, och om dessutom skillnaden mellan reservanter och utskottsmajoritet är ganska liten, så tycker jag vi skulle kunna komma fram till att bli helt överens.

ERIC HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, om skillnaden är så liten är det klart att Gunnar Oskarson inte borde ha anledning att framhärda när det gäller det här budet, som ligger skyhögt över vad vi i övrigt har kunnat göra i fråga om förbättringar för värnpliktiga och andra. Om Gunnar Oskarson tagit det i beaktande hade det inte funnits någon anledning att vi skulle bli oense på den här punkten.

Sedan vill jag gärna beklaga att propositionen tydligen tillkommit i mycket stor hast. Det finns inte några uppgifter om hur stor vakansen är och inte någon närmare belysning av problemet, och därför hoppas jag att vi skall få en bättre belysning av det här i den kommande försvarsutredningen som Gunnar Oskarson talade om.

BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Efter den här diskussionen mellan Gunnar Oskarson och Eric Holmqvist är det kanske inte så mycket att tillägga. Några synpunkter vill jag dock anföra.

Det har ju omvittnats att rekryteringen av reservofficerare är viktig, och jag tycker att den är speciellt viktig mot bakgrund av den principiella uppbyggnaden av vårt försvar på den allmänna värnpliktens grund och med inriktning på ett försvar som har god förankring i det demokratiska samhället. Hur viktig frågan är, om man håller fast vid dessa aspekter på folkförsvarstanken,

belyses av följande uppgifter.

Inom det militära försvaret finns ungefär 16 000 kompanienheter, varav ca 80 % skall besättas med chefer som är reservofficerare. Detta innebär för det militära försvaret som helhet att ungefär 12 800 reservofficerare behövs för att leda våra värnpliktsförband. Särskilt uttalat blir – precis som har belysts tidigare – behovet antalsmässigt för armén och inom armén ännu mer uttalat vad gäller infanteriförbanden. Majoriteten av våra värnpliktiga går ju till armén, och där placeras också huvuddelen inom infanteriet. Det är därför inte alldeles riktigt när Eric Holmqvist säger att det är ett litet problem, utan det är faktiskt ett stort problem att få en rekrytering av reservofficerare till armén och infanteriet.

Om de värnpliktiga skall få en fast tilltro till både sin egen utbildning och till möjligheten att lösa svåra uppgifter under krigsförhållanden – jag menar att det här är särskilt framträdande under repetitionsutbildningen – är det av avgörande betydelse att de värnpliktiga leds av chefer med god utbildning som de kan känna tillit och förtroende för. Tillit och förtroende tar lång tid att bygga upp i en försvarsmakt med en så stor personell värnpliktsomslutning som vår och är lätt att bryta ner om försvaret tvingas sätta in orutinerat befäl, med ofullständig eller dåligt anpassad utbildning, eller tvingas sätta in yrkesbefäl under repövningar i en omfattning som gör att den ordinarie grundutbildningen av värnpliktiga blir lidande.

En otillräcklig rekrytering av reservofficerare, särskilt inom armén, leder just till effekter av denna karaktär.

Gunnar Oskarson framhöll att under en följd av år har rekryteringen till reservofficersutbildningen till armén varit otillräcklig, och han belyste också hur mycket som erfordrades under åren framöver för att vi skall komma i kapp och få ett jämnt system. Denna olyckliga trend måste alltså brytas, och jag har uppfattat den regeringsproposition som vi nu behandlar som ett avgörande steg i rätt riktning. Propositionen strävar efter att återställa de utbildningspremier reservofficeren erhåller till det realvärde som de tidigare hade. Jag skall, precis som Eric Holmqvist, gärna understryka att dessa premier inte ensamma kan åstadkomma den önskvärda förbättringen vad gäller rekryteringen, men de utgör otvivelaktigt en viktig länk i den kedja av åtgärder som erfordras. Skälet härtill är bl. a. att den unge man som överväger om han skall genomgå reservofficersutbildning självfallet väger det ekonomiska utbytet av denna utbildning mot annan verksamhet. Utfaller denna vägning så att det ur ekonomisk synpunkt är likgiltigt vilketdera han gör, så skall man nog vara på det klara med att krigarlivet för flertalet inte är så attraktivt att reservofficersutbildningen går i första hand.

För flertalet som står inför detta val gäller att de genomgår civil utbildning av olika slag och att reservofficersutbildning blir något man kan göra under studielediga sommarmånader eller alternativt genomföra i en följd, varvid två studietermener måste ianspråkta.

Att den möjliga reservofficersaspiranten överväger vilka möjligheter han har att skaffa sig för sitt civila framtida yrke meriterande yrkespraktik under motsvarande tid utgör en annan viktig faktor, när man diskuterar rekryte-

Måndagen den
29 maj 1978

*Premierna vid
utbildning till re-
servofficer*

ringsfrågor för reservofficerare. Det är mot denna bakgrund reservofficerarnas organisationer under en följd av år har drivit meritvärderingsfrågorna så hårt. Det är alltså inte oväsentligt hur reservofficersutbildningen värderas och uppfattas i det civila samhället.

Med detta vill jag dock också gärna ha sagt att denna utbildning till sitt innehåll naturligtvis inte skall övervärderas, men den har så pass väsentliga och stora inslag av både formella och praktiska kunskaper och erfarenheter att den förtjänar att värderas högre och utnyttjas mer i det civila samhället.

Detta utgör dock inte det viktiga i diskussionen. Det viktiga är det arbete reservofficeren utför i det svenska försvaret, och hur de värnpliktiga upplever denna arbetsinsats, självfallet tillsammans med sin egen. Misslyckas vi med uppgiften att rekrytera skickliga reservofficerare i tillräckligt antal, särskilt till armén, kommer det svenska värnpliktsförsvaret att få svårigheter.

Det realvärde som ersättningen under reservofficersutbildning hade 1967, då socialdemokraterna satt i regeringsställning, motsvarade inte fullt ut det värde som regeringen nu försöker återställa den till. Men det verkar som om man nu från socialdemokratiskt håll försöker framställa regeringsförslaget som att man vill ge reservofficerarna något de aldrig har haft och som dessutom skulle utgöra ett oförtjänt högt belopp.

I dag är det i första hand de högskolestuderande, som ännu inte påbörjat sitt yrkesverksamma liv i ett civilt yrke, som väljer reservofficersyrket. Men hur skall vi stimulera de redan yrkesverksamma? I den gruppen finns många utomordentligt lämpliga och skickliga reservofficerskandidater. Många har fått civila jobb efter den militära grundutbildningen. Flera tjänstgör som arbetsledare, förmän eller fackliga förtroendemän. Varför skulle inte dessa leda människor i våra krigsförband, när de gör det i sitt civila yrke? Hur skall vi rekrytera denna grupp? Hur skall vi åstadkomma – för att ta ett uttryck från utbildningsdebatten – återkommande militär utbildning för denna kategori, en kategori som kanske redan har skaffat sig sociala åtaganden – familj, eget hem, bil etc? Hur skall dessa lockas att bli reservofficerare? För att det över huvud taget skall vara ett möjligt alternativ för dessa, måste det ekonomiska utbytet vara sådant att den blivande reservofficeren inte skall behöva sänka sin sociala standard.

Jag menar att utbildningspremien i det här sammanhanget kan betraktas som studiestöd till vuxenstuderande. Då tycker jag att det är förvånande att socialdemokraterna i den här frågan motarbetar en kategori, dvs. de vuxna yrkesarbetande, som de annars brukar värna om. Här finns alltså en chans att genom regeringens förslag också skapa möjligheter för rekrytering till reservofficersyrket av inte bara dem som är högskolestuderande.

En kort kommentar till diskussionen om skatterna. Det är riktigt att förmånerna är skattefria, men det har betydelse vid beräkning av studiestödet enligt studiemedelssystemet. Då får det den effekten att den som läser på högskola eller universitet eller uppbär studiestöd på annat sätt får sitt studiestöd reducerat om han uppbär reservofficerspremier. Det tycker jag att man skall väga in när man diskuterar rekryteringen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Gustavsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingemund Bengtsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Gustavsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145

Nej - 129

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

§ 6 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1977/78:26 med anledning av propositionen 1977/78:127 om familjebidragslag m. m. jämte motion

Utskottets hemställan bifölles.

§ 7 Försvarsmaktens hälso- och sjukvård i fred

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:27 med anledning av propositionen 1977/78:139 om försvarsmaktens hälso- och sjukvård i fred jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1977/78:139 (försvarsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer som föredragande statsrådet hade förordat för organisation av försvarsmaktens hälso- och sjukvård,

2. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordat.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen lämnas förslag om principer för organisation av försvars-

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Försvarsmaktens
hälso- och sjukvård
i fred*

Måndagen den
29 maj 1978

*Försvarmaktens
hälso- och sjukvård
i fred*

maktens hälso- och sjukvård i fred. Förslagen lämnas mot bakgrund av försvarets sjukvårdsstyrelsens rapport Försvarmaktens hälso- och sjukvård i fred.

Utgångspunkten för förslagen är att hälso- och sjukvården för de anställda inom försvarmakten bör organiseras på samma sätt som för övriga statsanställda. Försvarmakten bör enligt propositionen alltså ha ansvar och resurser för de värnpliktigas hälso- och sjukvård, medicinsk rådgivning till förbandschef och medicinsk medverkan i mobiliserings- och krigsförberedelsearbete samt utbildning.

Förslag lämnas om att inrätta hel- eller deltidstjänster för läkare på i första hand större garnisonsorter. På orter där arbetsuppgifterna är av mindre omfattning bör strävan vara att tillgodose behovet av läkare genom samverkan med landsting och hälsoråd inom den statliga företagshälsovården. Betydande variationer mellan olika orter bör enligt propositionen vara möjliga när det gäller att tillgodose behovet av läkarresurser.

Utnyttjandet av värnpliktiga läkare i fredssjukvården föreslås upphöra så snart som möjligt.

I propositionen föreslås slutligen att en särskild utredningsman tillsätts för bl. a. det fortsatta organisationsarbetet och för vissa överläggningar med landsting och regionala hälsoråd."

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionen 1977/78:685 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hemställde hos regeringen om förslag till organisation av den militära sjukvården enligt motionens riktlinjer,

dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1977/78:1889 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för att sjuk- och hälsovården för värnpliktiga utformades enligt motionens riktlinjer.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1977/78:685 och 1977/78:1889 godkände de riktlinjer som föredragande statsrådet hade förordat för organisation av försvarmaktens hälso- och sjukvård i fred,

2. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordat.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Kravet att ansvaret för de värnpliktigas sjukvård skall överföras till landstingen tycks nu bli bifallet inom en inte alltför avlägsen framtid. I den skrivning som utskottet gjort vid behandlingen av vpk:s motioner säger man att den uppfattning som framförs i motionerna till stor del sammanfaller med utskottets inställning. Ändå avstyrks motionerna.

Motivet för detta är att utskottet vill genomföra de i motionerna framlagda förslagen på lite längre sikt för att förhandlingar skall kunna genomföras och de ekonomiska konsekvenserna överblickas. Nu har vpk inte krävt att denna angelägna reform skall genomföras omedelbart. Det är ett krav som partiet länge och ensamt har drivit, och självfallet hälsar vi med tillfredsställelse att det nu synes vara på väg att förverkligas. Vad vi har sagt i våra yrkanden är att riksdagen skall uttala sig för att den genomförs och hemställa om ett förslag från regeringen med den innebörden. Självfallet måste det ta sin tid, förberedas ordentligt och organiseras så att det fungerar på bästa sätt, men det hindrar ju inte att riksdagen nu gör ett bestämt uttalande i frågan, eftersom det uppenbarligen är på det sättet att det finns en bred enighet om hur det skall se ut.

Det är svårt att komma ifrån tanken att försvarsutskottet av princip avstyrker alla kommunistiska förslag hur bra de än är bara för att de föreslås av det kommunistiska partiet. När vi om något eller några år får ett regeringsförslag med precis samma innebörd, kommer det ju att hälsas som den största visdom, oavsett vilket slags regering det blir som lägger fram det.

Det viktiga är emellertid sakfrågan och vpk är, som jag nämnde tidigare, tillfredställt med att den nu får en riktig lösning, ju förr dess bättre. Om denna reform genomförs har ytterligare en avert i det militära systemet avlägsnats. Det blir slut med särskilda regler, särskilda bedömningar och särskilda sjukskrivningar inom det militära. Dessa förhållanden har alltför länge utgjort en grund för särbehandling och godtycke från de militära myndigheternas sida. En "civilisering" av den militära sjukvården betyder att ett nytt steg tas mot en uppluckring av ett stelbent och auktoritärt system och att möjligheterna till insyn och inflytande ökar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna 685 och 1889.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Timmen är sen. Som framgår av betänkandet följer propositionen angående försvarsmaktens hälso- och sjukvård i fred, som försvarsministern förelagt riksdagen, i stort sjukvårdsstyrelsens förslag. Försvarsmaktens anställda skall omfattas av den statliga företagshälsovården. För hälso- och sjukvård åt de värnpliktiga, medicinsk rådgivning åt förbandschef samt medicinsk samverkan i utbildning och krigsförberedelsearbete behåller försvarsmakten en egen organisation.

I den nuvarande organisationen för hälso- och sjukvård inom försvarsmakten finns stora läkarvakanser. Det råder också knapphet på läkare inom andra samhällsområden. Liksom försvarsministern vill ett enigt utskott att möjligheterna till samverkan med landstinget skall utnyttjas. Ett utnyttjande av landstingets sjukvårdsresurser är en förhandlingsfråga, herr Söderqvist, och det gör att utskottet anser att resultatet av sådana förhandlingar rörande de värnpliktigas hälso- och sjukvård bör avvaktas. Riksdagen bör alltså inte

nu göra något uttalande i den fråga vpk-motionen och Oswald Söderqvist tagit upp.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets enhälliga hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

TALMANNEN: Utskottets hemställan företas till avgörande på sådant sätt att propositioner först ställs särskilt i fråga om varadera av de motionsyrkanden som behandlas i detta betänkande och därefter särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Motionen nr 685 av Lars Werner m. fl.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels denna motion, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 såvitt avser motionen nr 685 av Lars Werner m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 263

Nej – 11

Motionen nr 1889 av Lars Werner m. fl.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels denna motion, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 såvitt avser motionen nr 1889 av Lars Werner m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 262
Nej – 11

Utskottets hemställan i övrigt
Bifölles.

§ 8 Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1977/78:28 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:49 med anledning av motion om utländsk medborgares valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 10 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle näringsutskottets betänkande nr 65, skatteutskottets betänkande nr 58, arbetsmarknadsutskottets betänkanden nr 39 och 40 samt försvarsutskottets betänkande nr 28 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 23.50.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 156

Måndagen den
29 maj 1978

*Försvarsmaktens
hälso- och sjukvård
i fred*